

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJOS
KAUNO FAKULTETAS

DIZAINO KATEDRA

Irmos Kulikauskaitės

MINIMALIZMAS BALDŲ DIZAINE

Magistro baigiamasis teorinis darbas

Dizaino studijų programa, valstybinis kodas 621W20001

Magistrantė: *Irma Kulikauskaitė*

.....
(parašas)

.....
(data)

Darbo vadovas: *doc. dr. Vaida Almonaitytė - Navickienė*

.....
(parašas)

.....
(data)

Tvirtinu, katedros vedėjas(-a): *prof. Virgilijus Trakimavičius*

.....
(parašas)

.....
(data)

Kaunas, 2015

TURINYS

TURINYS	2
SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	5
1. MINIMALIZMO SĄVOKOS ASPEKTAI	10
1.1. Minimalizmo sąvokos raida ir paplitimas	10
1.2. Minimalizmo interpretacijos vaizduojamajame mene	13
2. MINIMALIZMO RAIŠKA BALDŲ DIZAINE: PATIRTYS IR ATRADIMAI	20
2.1. Japonijos dizainas ir jį lėmusi japonų gyvenmenos filosofija	20
2.2. Skandinavijos baldų dizainas ir jame vyraujantis minimalizmas	24
2.3. Lietuvos baldų dizainas ir jo raida	29
3. MINIMALIZMO TENDENCIJOS STIPRYBĖS IR SILPNYBĖS, KURIANT ŠIUOLAIKINĮ BALDĄ	40
3.1. Minimalizmas <i>versus</i> šiuolaikinis pramoninis dizainas: pranašumų ir trūkumų akistata	40
3.2. Tiriamojo darbo rezultatų taikymas šiuolaikiniame pramoniniame dizaine	42
IŠVADOS	45
IIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS	47
ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS	48

SANTRAUKA

Civilizacijų raidos šviesoje baldai tapo neatskiriama žmogaus gyvensenos dalimi. Šiuolaikiniame socialiniame ir pramoninio dizaino kontekste – baldas yra ne vien formos bei funkcijos, bet ir estetikos objektas. Tiriamojo darbo laukas apima vienos, itin aktualios baldų dizaino tendencijos, t.y. minimalizmo raiškos pranašumus bei trūkumus. Taip susiklostė, kad minimalistinio stiliaus raiškos įvairovė ir populiarumas šiuolaikiniame dizaine yra atvirkščiai proporcingas temos ištirtumui lietuviškame kontekste. Tad tiriamasis darbas kurtas, siekiant bent iš dalies mažinti takoskyrą tarp stiliaus paplitimo ir diskurso šia tema. Baigiamojo teorinio darbo tikslas – atskleisti minimalizmo tendencijos privalumus ir silpnybes baldų dizaine, ištyrus minimalizmo stiliaus raiškos įvairovę, jo priešistorę bei problematiką šiuolaikinių baldų dizaino kontekste. Tyrime keliama uždaviniai: apžvelgti minimalizmo sąvokos raidą ir paplitimą mene bei gyvenimo būde; išanalizuoti minimalizmo raišką Skandinavijos ir Japonijos baldų dizaine; atskleisti minimalizmo tendencijos sampynas su Lietuvos baldų dizaino raida. Šių tyrimų pagrindu pateikiamas apibendrinimas, charakterizuojantis minimalizmo pranašumus bei trūkumus baldų dizaine ir atskleidžiantis, ar minimalizmo prioritetai t.y. funkcija ir estetika, tebėra pagrindiniai privalumai, kuriant šiuolaikinį baldą. Šiame darbe išsiaiškinta, jog stiliaus įsivyravimą lėmė menininkų noras kalbėti nauja meno kalba, vienok naudojant nuo seno žinomą minimalios meno kalbos sintaksę. Reizumuojama, jog minimalizmo šaknys stipriausios ir giliausios – Japonijos kultūroje. Tai nulemta japonų gyvenimo filosofija, gamtos, klimato bei vyraujančių religijų. Tiriamajame darbe padaryta išvada dėl minimalizmo populiarumo šiuolaikinio baldo dizaino kontekste. Teigiama, jog galimai dėl baldo estetinio vaizdo teikiamos pozityvios emocijos, funkcionalumo bei neperkrovimo vizualia informacija minimalizmo stilistikos baldas yra reikalingas šiuolaikiniam žmogui. Tai tarsi atsvara vizualiai, išplėstinės tikrovės prisodrintai kasdienybei. Kita išvada kilo išanalizavus lietuviškų baldų dizaino kontekstą ir sąsajas su minimalizmu, paaiškėjo, lietuvių liaudies baldai yra artimiausi minimalistinei raiškai, dėl bendrų formos būdinių: monumentalumo, funkcionalumo, ir vizualinės informacijos nuosaikumo.

Darbą sudaro – 51 lapas, 10 iliustracijų bei įvairūs 16 literatūros ir kiti šaltiniai. Reikšminiai žodžiai: *dizainas, baldai, minimalizmas*.

SUMMARY

The development of civilization in the light of furniture has become an integral part of the human lifestyle. In today's social context and industrial design – furniture is not only the form and function, but also aesthetic object. Research work in the field includes a single, highly relevant trends in furniture design, it means minimalist expression of the advantages and disadvantages. It happened that a minimalist stylistic variety and popularity of the modern design inversely proportional to the exploration of the topic in the Lithuanian context. So research was created in order to at least partially bridging the divide between the prevalence of style and discourse on the subject. Final theoretical goal – to reveal the minimalist trend strengths and weaknesses in the design of furniture, minimalist study of stylistic diversity, its prehistory and the problems of modern furniture design context. The study Objectives are: to review the concept of minimalism in the development and distribution of art and lifestyles; to analyze the expression of Scandinavian minimalism and Japanese furniture design; to reveal the minimalist trend tangled with Lithuanian furniture design development. These studies on the basis of the summary, minimalism characterizes the advantages and disadvantages of furniture design and reveals, or minimalism priorities which function and aesthetics remain the main advantages of the creation of contemporary furniture. In this paper it clarified that the style has led to the advent of the artists' desire to speak a new language of art, yet the use of the minimum old – known artistic language syntax. Another conclusion is that the roots of minimalism in the strongest and deepest – Japanese culture. It is determined by Japanese philosophy of life, nature, climate and the predominant religions. Master's research project concluded, why minimalist furniture design is so popular, it is possible for aesthetic furniture provided positive emotions, functional piece of furniture, uncluttered visual information is needed for the modern man. It's like visual counterpart, extended enriched everyday reality. Another conclusion came after analyzing Lithuanian furniture design context and links with minimalism revealed Lithuanian folk furniture is closest minimalist expression for features: monumentality, functionality, not sophisticated form.

This work consists of – 51 pages, 10 illustrations and 16 references, and various other sources. Keywords: design, furniture, minimalism.

IVADAS

Baldai - neatsiejama civilizuoto žmogaus gyvenimo dalis, supanti mus kasdien ir namų erdvėje, ir darbe bei lauke. Baldai, nuolat tarnavę kaip funkcinis objektas sėdėti, miegoti, padėti daiktus, su civilizacijos pokyčiais, žmonijos raida ir jos tobulėjimu įgavo svarbų aspektą, t.y. tapo dizaino ir estetikos objektu. Šiame magistro tiriamajame darbe bus nagrinėjama aktuali tema industrinio dizaino kontekste – minimalizmo savitumai, privalumai ir trūkumai baldų dizaine. Minimalizmo stilius itin populiarius visame pasaulyje įvairiose srityse, ypač rūbų, interjero, grafiniame, elektroninių tinklalapių ir baldų dizaine. Dėl šio populiarumo ir plačios stiliaus raiškos minimalizmas yra šių dienų aktualija.

Temos ištirtumas rodo, jog nėra gausu itin ryškių, giliai temą nagrinėjančių mokslinių tyrimų, jog minimalistinio stiliaus raiškos įvairovė ir populiarumas šiuolaikiniame dizaine yra atvirkščiai proporcingas temos ištirtumui, ypač lietuviškame kontekste. Tad tiriamasis darbas kurtas, siekiant bent iš dalies mažinti takoskyrą tarp stiliaus paplitimo ir mokslinio diskurso šia tema. Tiriamuoju darbu siekiama suvokti minimalizmo atsiradimo priežastis bei istoriją, apibūdinti teorinės ir praktinės žinovystės sinergiją, nes tikslinė informacija bei žinios yra svarbios, kuriant aukšto lygio dizainą. Todėl šiame moksliniame tyrime bus bandoma laipsniškai rasti atsakymus, pateikti literatūros šaltiniais ir samprotavimais grįstas išvadas, kurios teiktų naudos tolimesnei mano ir kitų interesantų veiklai, susijusiai su minimalizmo raiška šiuolaikinio pramoninio dizaino kontekste.

Tyrimo objektas - minimalizmo stiliaus raiškos baldų dizaine savitumai, pranašumai bei trūkumai.

Tyrimo tikslas - atskleisti minimalizmo tendencijos privalumus ir silpnybes baldų dizaine, ištyrus minimalizmo stiliaus raiškos įvairovę ir jo priešistorę bei problematiką šiuolaikinių baldų dizaino kontekste.

Tyrimo uždaviniai:

1. apžvelgti minimalizmo sąvokos raidą ir paplitimą mene bei gyvenimo būde;
2. išanalizuoti minimalizmo raišką Skandinavijos ir Japonijos baldų dizaine;

3. atskleisti minimalizmo tendencijos sampynas su Lietuvos baldų dizaino praktikomis;
4. išvesti takoskyrą tarp minimalizmo pranašumų bei trūkumų baldų dizaine;
5. apibendrinti minimalizmo tendencijos taikymo galimybes, kuriant šiuolaikinį baldą.

Tyrime keliama hipotezė - minimalizmo prioritetai, t.y. funkcija ir estetika, galimai yra pagrindiniai privalumai, kuriant šiuolaikinį baldą.

Tyrimo metodai ir organizavimas

Pirmajame skyriuje naudojamas formaliosios analizės metodas, aptariant minimalizmo sąvokos aspektus. Antrajame skyriuje lyginamuoju metodu atskleidžiama minimalizmo raiška baldų dizaine: patirtys ir atradimai. Šis skyrius referuoja į įvairius faktus bei reiškinius, svarbius šiam tiriamajam darbui, priežastingumą ir aplinkybes. Socialinės dizaino istorijos kontekste atskleidžiamos ideologinės ir materialinės baldų dizainerių kūrybos rezultatai ir jų sklaida skirtingose istorinėse bendruomenėse: Skandinavijoje, Japonijoje ir Lietuvoje. Gauti tyrimo rezultatai struktūruojami ir pateikiamas jų apibendrinimas, siekiant atskleisti minimalizmo tendencijos galimybes, kuriant šiuolaikinį baldą.

Darbo struktūra

Magistro tiriamąjį darbą sudaro: įvadas, trys dėstymo dalys ir išvados. Taip pat parengti darbo priedai: literatūros ir iliustracijų sąrašai, santrauka lietuvių bei anglų kalbomis. Pirmajame skyriuje nagrinėjama tiriamajam darbui svarbi teorinė dalis – minimalizmo sąvokos aspektai, kurią sudaro du poskyriai. Pirmame poskyryje - minimalizmo sąvokos raida ir paplitimas, tiriama kada ir kur minimalizmo sąvoka pavartota, kokiomis aplinkybėmis ji buvo aktuali, kaip vertino kritikai. Antrame poskyryje - minimalizmo interpretacijos vaizduojamajame mene, kalbama apie minimalizmo menininkus ir jų raišką menuose: tapyboje, skulptūroje, architektūroje. Antrajame skyriuje tiriama šio darbo ašis – minimalizmo raiška baldų dizaine: patirtys ir atradimai. Pirmame šios dalies poskyryje aptariamas japonų dizainas ir jį lėmusi japonų gyvensenos filosofija, nagrinėjama japonų minimalistinė gyvensena, to priežastys, žymiausi minimalizmo baldų autoriai. Antrame poskyryje - skandinavų baldų dizainas ir jame vyraujantis minimalizmas.

Tiriama Skandinavijos šalių: Švedijos, Danijos, Suomijos minimalistinio dizaino ištakos, to priežastys, istorija, bei žymiausių dizainerių darbai. Šie poskyriai lemia minimalistinio stiliaus balduose esmės suvokimą ir skleidžiamą žinią. Trečiajame poskyryje - Lietuvos baldų dizainas ir jo raida, tirama, atskleidžiamos istorinės aplinkybės, lėmusios būtent tokią raidą ir esamą situaciją. Trečiajame skyriuje teikiami pasiūlymai pramoninio dizaino srityje, atsižvelgiant į magistrinio teorinio tiriamojo darbo medžiagą ir sukauptas žinias.

Literatūros apžvalga

Literatūros šaltinių rinkinys minimalizmo baldų dizaine tema nebuvo labai gausus. Buvo atrinkti aktualūs ir reikalingi šiai temai šaltiniai, moksliniai straipsniai, reikalingi aiškinantis minimalizmo sąvokos raidą, paplitimą ne vien dizaine, bet ir mene apskritai. Rašant apie minimalizmo sąvokos atsiradimą ir to priežastį, remtasi Hartmut Obendorf knyga *“Minimalism: Designing Simplicity”* anglų kalba, išsamiai nagrinėjančia minimalizmą vaizduojamuose menuose: tapyboje, skulptūroje, grafikoje, architektūroje, muzikoje ir literatūroje. Tyrime pasinaudota įžvalgomis apie vaizduojamąjį meną, referuojama į autorės minimų menininkų kūrybą. Tai profesionalus literatūros šaltinis, nagrinėjantis minimalizmą menuose. Ieškant minimalizmo menininkų kūrybos analizių, palankia knyga tapo Daniel Marzona knyga *“Minimal Art”*. Naudinga buvo šioje knygoje rasti įžvalgas apie minimalistinio meno tendencijos autorius.

Ieškant informacijos apie minimalizmo sąvokos „gimimą“ gilintasi į internetinį straipsnį Justin Wolf – *“Minimalism”*, Amerikos Modernaus meno muziejaus (Museum of Modern Art) sąvokų žodynėlį internete, taip pat Merve Ünsal publikacija – *“Minimalist Art vs. Modernist Sensibility: A Close Reading of Michael Fried’s “Art and Objecthood”*, straipsnis: Christopher Want – *“Minimalism”*. Tyrinėjant minimalizmą menuose, pvz.: architektūroje, remtasi Kęstučio Lupeikio knyga *„Minimalizmo galia“*. Šis leidinys padėjo susidaryti įspūdį apie minimalistinės architektūros atsiradimą, nes yra išsamūs ir iliustratyvūs. Rašant apie minimalizmo architektūroje pradžią remiausi ir Heather McDonald straipsniu *“Minimalist architecture”* internete. Aptariant žymesnius minimalizmo architektus naudojausi britų architekto John Pawson oficialiu internetiniu puslapiu kuriame nurodoma jo biografija bei kūrybos subtilybės: <http://www.johnpawson.com/office/john-pawson/>.

Aiškinantis *Skandinavijos* sąvokos reikšmę naudojausi straipsniu “*The Scandinavian Countries*“, kurį parengė Terri Mapes. Gilinantis į Skandinavijos dizainą rėmiausi Rosie Mitchell straipsniu “*Art of Scandinavia: Design in the 20th century*“. Analizuojant Skandinavijos ir Japonijos dizaino subtilybes ir minimalizmo vaidmenį šių šalių dizaine buvo remtasi lietuvių autorės Laimutės Cieškaitės-Brėdikienės knyga „*Dizaino raida nuo Morriso iki Morrisono*“. Ši knyga tiriamajame darbe tapo naudinga dėl aptartų svarbių temų bei laikotarpių, nagrinėtų ir šiame tiriamajame. Leidinio dėka sparčiai įsisavinta informacija apie skandinavų ir japonų dizainą ne tik dėl informacijos, pateiktos lietuvių kalba, bet ir jos gauros.

Tiriant Švedijos dizainą naudojausi straipsnio pateiktais faktais: “*Facts about Sweeden design*“ parengtu – „Swedish Institute“. Kalbant apie švedų dizainą, teko aprašyti vieną žymesnių šiuolaikinių švedų dizainerių – Thomas Bernstrad, o tai darant rėmiausi jo internetiniu puslapiu – <http://www.bernstrand.com/>. Aptariant, Japonijos atvejį, naudojausi lietuvišku internetiniu puslapiu <http://japonija.lt/apie-japonija/>, kuriame trumpai referuojama į aptariamą Japonijos istoriją, kultūrą ir mokslo naujienas bei t.t. Tiriant japonų budizmo *dzen* estetiką, naudojausi internetiniu blogu: “*Garr Reynolds blog on issues related to professional presentation design*“. Ieškant tam tikrų Japonijos istorinių įvykių aprašymų, naudojausi straipsniu internete: „*Edo laikotarpio kultūra*“, parengto Emilijos Pilipavičiūtės.

Kalbant apie Lietuvos baldų dizaino ištakas ir neprofesionalios liaudies kūrybos baldus, rėmiausi Akvilės Mikėnaitės knyga – „*Lietuvos liaudies baldai*“. Tai nėra naujas leidinys, tačiau gana informatyvus šia tema: su išvalgomis bei surinkta iliustracine medžiaga. Kalbant apie Lietuvos tarpukario baldus rėmiausi Lilijos Štavičiūtės moksliniu straipsniu – „*Modernaus būsto idėja tarpukario Lietuvoje tarp funkcionalizmo ir tautinio romantizmo*“. Rašant šia tema taip pat naudota Rasos Bertašiūtės ir kelių kitų autorių knyga - „*Lietuvos tarpukario architektūrinis palikimas: materialumo ir nematerialumo dermė*“. Taip pat rėmiausi 2014 m. Linos Preišegalavičienės apginta disertacija, - *Interjeras tarpukario Lietuvoje: veiksniai, formos, tendencijos*. Šioje disertacijoje rastas poskyris – *Baldų stilistinė įvairovė* padėjo susidaryti įspūdį apie tarpukario interjerų situaciją, juose naudotus baldus. Analizuojant Lietuvos baldų dizainą sovietmečio laikotarpiu rėmiausi naujausia lietuviška literatūra, t.y. Antano Beigos - „*Lietuviškų baldų dizaino kūrėjai 1957 – 1990*“, kur aptariamas knygos pavadinime paminėto laikotarpio baldų dizainerių kūryba

Lietuvoje. Mano subjektyvia nuomone, tai labai naudingas leidinys, informatyvus ne tik istoriniais faktais, bet ir surinkta vaizdine medžiaga. Ypač naudingas vėlesnės kartos skaitytojams, kuomet laiko atotrūkis apsunkina to meto baldų gamybos ir dizaino aplinkybių suvokimą. Aptariant Lietuvos šiuolaikinį dizainą, remtasi straipsniu „*Baldų ir interjero dizaineris: lietuvių skonis tobulėja ir artėja prie europinio*“, įrašyto Lietuvos radijo, apklausiant dizainerį Nerijų Kalinauską. Informacijos apie šiuolaikinį Lietuvos dizainą kritišku, atžvilgiu rasta nedaug, pagrindas tai straipsniai, pranešantys apie dizaino konkursus ir pan.

Apibendrinant temos ištirtinumą lietuviškame kontekste, galima teigti, jog minimalizmas baldų dizaine yra nepakankamai aptartas moksliniame diskurse. Išsamiau analizuotos kitos sritys, pvz.: minimalizmas architektūroje ar interjero dizaine.

1. MINIMALIZMO SĄVOKOS ASPEKTAI

1.1. Minimalizmo sąvokos raida ir paplitimas

Minimalizmo sąvoka pradėta naudoti JAV XX amžiuje, apibūdinant¹ to meto tendencijas menuose: literatūroje, šokyje, muzikoje, skulptūroje ir tapyboje. Iš menų sąrašo, kuriuos apibūdina šis terminas, ryškėjo šio stiliaus sklaidos įvairiapusiškumas. Minimalizmo sąvoką pirmas pavartojo Ukrainos futuristas, knygų iliustratyvus, publicistas – David Burlyuk pristatomajame modernisto tapytojo – John Graham paveikslų parodos kataloge Dudensing galerijoje New York'e 1929 m.: „Minimalizmas kildina savo pavadinimą iš veikloje pasitelktų minimalių priemonių. Minimalistinis paveikslas yra grynai realistinis – tema jau yra pats paveikslas.“ (angl. „Minimalism derives its name from the minimum of operating means. Minimalist painting is purely realistic – the subject being the painting itself.“)¹. Pakeitusi sąvokas bei terminus, jau naudojamas įvairių meno kritikų: *ABC menas* (angl. ABC Art), *Šaltasis menas* (angl. Cool Art), *Atsisakantis menas* (angl. Rejective Art), ar *Pirmapradės struktūros* (angl. Primary structures),² 1960 m. minimalizmo sąvoka pateko į meno terminų šnekamosios kalbos žodyną, o ypač profesionalų, susijusių su menu kalbėseną. Terminas buvo greitai pradėtas vartoti ir įgavo prasmės, augo ir jo naudojimo diapazonas. Terminas įtraukė abstrakcijos vaizdingus aspektus, taip pat monochrominę menininkų tapybą tai: Brice Marden, Yves Klein, Ad Reinhardt, Frank Stella, Robert Rauschenberg, ir kai kuriuos popmeno aspektus. Minimalizmo sąvoka taip pat apėmė rusų konstruktyvisto Kazimir Malevich kompozicijas, racionaliuosius tinklo paveikslus, sukurtus Agnes Martin, tipiškus Marcel Duchamp meninius aktus, Barnett Newman abstrakčiojo ekspresionizmo tapybą.³ Po Clement Greenberg ir Michael Fried kritikų darbo, analizės apie minimalizmą susitelkė ties trijų dimensijų autorių darbais: Dan Flavin, jau minėto Donald Judd, Carl Andre ir t.t. Šiuos menininkus vienijo, jų darbuose esančios tos pačios sudėtinės dalys: industrinės medžiagos, pvz.: stiklas, cementas ar pan. geometrinės formos, ar modernių technologijų, pvz: elektros šviesos naudojimas. Kai kurie minimalistai taip pat

¹ Christopher Want, „Minimalism“ in [www.moma.org.http://www.moma.org.collection/details.php?theme_id=10459](http://www.moma.org.collection/details.php?theme_id=10459) [žiūrėta 2014-11-10]

² Ibid., „Minimalism“

³ Ibid., „Minimalism“

kūrė modulines paprastų formų menines kompozicijas, atkartodami tą patį modulį norimą kartų skaičių.⁴

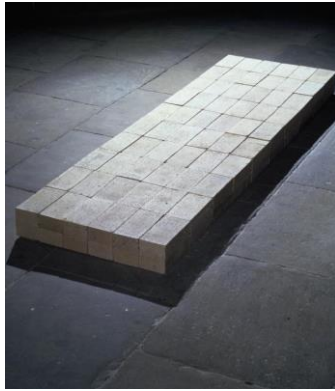
Pagrindiniai autoriai, kurie savo laiku teoretizavo apie minimalizmą buvo gerai žinomi menininkai Donald Judd ir Robert Morris. Reikšmingiausias Judd, pareiškimas šiame tiriamajame lauke buvo straipsnyje „Specifiniai objektai“ (angl. „Specific Objects“) 1965 m. Straipsnyje buvo pareikšta apie naujo trijų dimensių meno „gimimą“. Po metų pasirodė ir Morris straipsnis „Užrašai apie skulptūrą“ (angl. „Notes on Sculpture“)⁵. Šioje publikacijoje jis aprašė kriterijus, kaip jo paties to meto darbai turėtų būti vertinami. Morris, kaip ir Judd, abu išaukštino formos svarbą meno objekte.²

Kitiems autoriams – meno kritikams Clement Greenberg ir Michael Fried minimalizmo traktavimas it nauja meno forma kėlė nerimą, taip pat jie buvo susirūpinę, dėl minimalizme atsisakomų sudėtingų kompozicijų, santykių jose, įvairių kitų subtilybių, kurios jų nuomone buvo svarbiausios ypatybės moderniojoje skulptūroje. Fried nesiekdamas nuvertinti minimalizmo, savo rašytiniuose darbuose, teigė minimalizmo esmės nesuderinamumą su modernizmo jautrumu. Šis autorius atskyrė minimalizmo darbus nuo modernizmo koncepcijų. Jo manymu, minimalistų sukurti darbai tampa tik pačių minimalizmo autorių forma ir niekuo daugiau. Minimalistinio darbo, žiūrovo „patirtis“ priklauso ne nuo pačio kūrinio. Pagrindiniai faktoriai tai – žmogus, išgyvenantis situaciją ir ją lemiančias aplinkybes, kūrinys tampa tik šio patyrimo dalimi. Modernistų darbai – siekia įveikti savo daiktiškumą, o minimalistų darbai – rodo, išreiškia tą daiktiškumą. Fried teigimą apie minimalizmo meno darbus, jog tai ne menas, galima įžvelgti ir Greenberg pamąstymuose. Greenberg teigia, jog skirtumai tarp meno ir ne – meno, yra menininkų, naujų sukurtų darbų iššūkiai, o minimalizmas reprezentuoja ne – meną, kuris per stipriai „paskendęs“ idėjose, tai sužlugdo žiūrovo nustebinimo momentą.² Toks kritinis pasipriešinimas prieš minimalizmą jo pirmosiose raidos stadijose buvo sulauktas ne tik iš jau paminėtų profesionalių meno kritikų, bet ir iš bulvarinės spaudos. Akivaizdus tos nemalonios bulvarinės kritikos pavyzdys buvo pareikštas apie Carl Andre sukurtą skulptūrą „Equivalent VIII“ eksponuota 1966 m. Londone „Tate“ pagamintą iš statybinių plytų, kuri

⁴ Christopher Want, „Minimalism“ in [www.moma.org.http://www.moma.org/collection/details.php?theme_id=10459](http://www.moma.org/collection/details.php?theme_id=10459) [žiūrėta 2014-11-10]

⁵ Ibid., „Minimalism“

buvo pavadinta „šiukšlių krūva“. Nuo pat pradžios minimalistinio stiliaus propaguotojų darbas vyko gana stabiliai ir nuosekliai tęsdami geometrinių formų ir modulinio principo⁶ naudojimą. Kita, dar nepaminėta minimalizmo, sfera pasireiškė daug vėliau instaliacijos mene bei performansuose. Šios meno terpės padėjo efektyviau bendrauti, komunikuoti su žiūrovu, kitaip nei intravertiškos meno formos.

1. il. Equivalent VII, Carl Andre, 1966 m

Po minimalizmo ilgo kelio į visuotinį pripažinimą, jo vis didėjančios sklaidos įvairiuose menuose ir kritikų atakų, šis stilius tapo visiems puikiai žinomas, o apibūdinti jį galima taip: minimalizmas (angl. minimalism) XX a. II pusės 6 – 7 dešimtmečio moderniosios dailės kryptis, kuriai būdingos „grynos“ formos, bei aiški raiška meno objektuose. Minimalizmo pradžios priežastis traktuojama kaip priešprieša tuo metu dailėje klestėjusioms modernizmo rūšims, ypač abstrakčiajam ekspresionizmui. Darbe jau minėta nepatenkinti modernistų akcentuojama kūrinių specifikacija, minimalizmo menininkai siekė panaikinti skirtumus tarp skulptūros ir tapybos, amerikiečių menininko – Donald Judd žodžiais: „vadinti juos – specifiniais objektais“ (angl. specific objects)⁷. Minimalistai norėjo išvengti metaforinių

⁶ Merve Ünsal “Minimalist Art vs. Modernist Sensibility: A Close Reading Michael Fried’s “Art“ in [www.artandeducation.net](http://www.artandeducation.net/paper/minimalist-art-vs-modernist-sensibility-a-close-reading-of-michael-frieds-art-and-objecthood/#) [žiūrėta 2014-12-19]

⁷ Justin Wolf, “Minimalism Movement“ in [www.theartstory.org](http://www.theartstory.org/movement-minimalism.htm) [žiūrėta 2014-11-10]

asociacijų ir simbolių savo kūrinuose, taip minimalistinio stiliaus meno kūrinių būdingais bruožais tapo racionalumas ir maksimaliai supaprastintos formos.

Taigi, šiame skyriaus minimalizmo sąvokos aspektai, poskyryje minimalizmo sąvokos raida ir paplitimas, aptartos Minimalistinio stiliaus ištakos, stiliaus atsiradimo priežastys ir⁸ aplinkybės, leido suprasti, koks šis stilius buvo naujas mene, įvairiose meno išraiškose. Tai parodo ir įvairūs būdai šį naują stilių įvardinti. Kritikų nepalankumas šiam stiliui, rodė jų pasimetimą ir tikėjimąsi, kad šis stilius „neišgyvens“ ir pranyks meno istorijoje. Nepaisant kritikos ir neigiamo požiūrio į šį stilių, minimalizmas vystėsi sklandžiai, tolygiai, menininkams ir toliau jį propaguojant racionalumu, supaprastintomis formomis kūrinuose, taip pasipriešinant vyraujančioms modernizmo dailės rūšims. Taigi, minimalizmas „išgyveno“, toliau gyvuoja mene ir galimai toliau gyvuos ir nebus pamirštas dėl savo unikalios išraiškos bei užkoduotos emocijos ir priežasties.

1.2. Minimalizmo interpretacijos vaizduojamajame mene

Ankstyviausios minimalizmo apraiškos pastebimo tapyboje, o pirmaisiais šio stiliaus tapybos kūriniais galima būtų laikyti 1951 m. Roberta Rauschenberg sukurtus 6 paveikslus, sudarytus nuo 1 iki 7 pusių, nudažytų baltais dažais. Kitas svarbus minimalistinės tapybos propaguotojas buvo Frank Stella, savo minimalistiniame kūrinyje, padengęs drobę juodais dažais, palikdavęs nenudažytas plonas baltas linijas.

Iš dar nepaminėtų šiame poskyryje, minimalistinės tapybos autorių, tuo „grynesniu“ minimalizmo atstovu galėtume laikyti – At Reinharte (Atlopo Frederike Reinharte), kurį kitas menininkas Sula Leitz pavadino – svarbiausiu to meto menininku. Pats Reinharte apie meną sakė : „Menas yra kaip menas ir visa kita yra visa kita.“(angl. „Arti iš art-as-art and everything else is everything else.“)⁹. Aiškiau tai galėtume paaiškinti, kad menas kaip menas (angl. Art-as-art) apibūdina meno kūrinį, tik juo pačiu, toks koks jis yra, nei daugiau, nei

⁸ Christopher Want , “ Minimalism“ in www.moma.org
http://www.moma.org/collection/details.php?theme_id=10459¹ Žr. [žiūrėta 2014-11-10]

⁹ Hartmut Obendorf, *Minimalism. Designing Simplicity*, (Germany: University of Hamburg, Springer, 2009), p. 26.
https://books.google.lt/books?id=GwAQXgBJMfYC&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [žiūrėta 2014 – 12 – 05]

mažiau, svarbiausia tai, kad atsisakoma kūrėjo ir konteksto, kaip svarbių kūrinio reikšmės aspektų. Savo darbus menininkas pasirašydavo žodžiais be išorinių nuorodų, l buvo : „Nepavadintas” (angl. „Untitled”) ar „Abstraktus” (angl. „Abstract”) ir pan. Jis turėjo ir 12 technikos taisyklių kuriant savo darbus: be teptuko darbo ir kaligrafijos, be tekstūros, be formos, be dizaino, be spalvų, be šviesos, be erdvės, be laiko, be dydžio, be judėjimo, be simbolių, be lėkštumo.¹⁰ Šiais būdais jis siekė maksimalaus minimalizmo savo darbuose. Tapydamas naudojo įvairius raudonus, žalius, mėlynus atspalvius. Paveikslo struktūros pagrindu, buvo pasirenkama pati paprasčiausia geometrinė forma – kvadratas, struktūros minimalizavimui taip pat buvo pasitelktas kontrasto vertės mažinimas. Siekdamas maksimalaus abstraktumo darbuose, jis netgi vengė matomų teptuko potėpių, kurie sugadintų nutapyto darbo paviršiaus plokštumą.¹¹ Nors kritikai ir turėjo abejonių Ad Reinhardt laikymui vienu iš minimalizmo tapybos atstovu, jis visgi buvo lyginamas su tapytoju Frank Stella, dėl kurio abejonių šiuo aspektu Frank Stella laikomas vienu svarbiausiu minimalizmo stiliaus menininku tapyboje. Jo kūryba pirmą kartą eksponuota praėjus dviem metams po koledžo baigimo Modernaus meno muziejuje 1959 m. Jungtinėse Amerikos valstijose. Jo darbai savo tvarka ir tapybos raiška kontrastavo su Reinhardt simetrija, „švara” lygumu paveiksluose, nes Stella tapymo technika buvo daug laisvesnė, su nelygiomis linijomis, išlindusia spalva už jų ir pan.¹² Šis tapytojas savo darbuose siekė sukurti darbus be santykių savo raiškoje, tarp linijų, spalvų ir pan. Linijoms nebuvo leista turėti nepriklausomybės, taip išbandant tą paveikslo sudedamųjų dalių santykių nebuvimą. Stella paveiksluose vyravo pasikartojantys elementai, apie paveikslus jis sakė, panašiai, kad tai ką mes matome - tik tai ir yra paveiksle.¹³ Taigi Frank Stella yra vienas iš svarbiausių minimalizmo tapybos autorių, taip vertinamas iki šių dienų.

Šiame poskyryje reikia nepamiršti ir įtraukti ir Lietuvos minimalizmo mene aptarimą. Tai reiškia įtraukiant Lietuvos vaizduojamojo meno menininkus, turinčius minimalizmo bruožų savo kuriamame mene. Lietuvos mene šios minimalizmo apraiškos nebuvo daug, bet keli menininkai dirbo ta linkme. Pirmasis – Kazys Varnelis gimęs 1917 m.

¹⁰ Hartmut Obendorf, *Minimalism. Designing Simplicity*, (Germany: University of Hamburg, Springer, 2009), p. 6.
https://books.google.lt/books?id=GwAQXgBJMfYC&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summar_y_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [žiūrėta 2014 – 12 – 05]

¹¹ Ibid., p. 6.

¹² Ibid., p. 26.

¹³ Ibid., p. 26.

studijavo Vilniaus dailės akademijoje, vėliau tapo emigrantu išvykusi į Jungtines Amerikos Valstijas.¹⁴ Gana vėlai savo gyvenime jis atsidėjo tik menui įkvėptas minimalizmo – skulptūrai. Varnelio skulptūros buvo ant balto fono balti geometrinių tūrių reljefai. Ilgai netrukus šiuos principus naudotus savo skulptūrose menininkas pradėjo taikyti ir tapybos darbuose. Tapybos kūriniuose šiuos principus jis perteikė kurdamas iliuziją, o ne realią trimatę erdvę. Tapyba buvo griežtai sisteminė – stereometrinė, sukurtas modelis kartojamas daugelį kartų serijine tvarka. Nenaudojama spalva, tik neutralios spalvos – balta, pilka, juoda. Menininkas tapė tik akrilo dažais, teptuku ir lipdė aiškias linijas nuimama lipnia juostele, pasižymint ribas tapymui. Po šiek tiek laiko K.Varnelis atitolo nuo minimalizmo, kurdamas paveikslus su daugiau detalių, sudėtingesnės struktūros. Kitas lietuvių menininkas, taip pat išeivis Amerikoje, prieš tai gyvenęs ne vienoje užsienio šalyje – Kazimieras Žoromskis. Gimęs 1913 m. studijavęs Vilniaus dailės akademijoje. Jungtinėse Amerikos Valstijose menininkas ilgą laiką bandė perprasti tuo metu vyravusį abstrakcionizmą mene. Kūryboje jis taikė žinias apie nusilupusių dažų, ištrupėjusio mūro¹⁵ tekstūras „Sienų ir skelbimo lentų“. Serijoje visa tai panaudojo, ant drobės tapė netik teptuku, bet ir kitais įrankiais, taip sujungė abstrakciją su iliuzija. Vėliau autorius perėjo prie linijinės raiškos paveiksluose, juose šešėliais fono konstrukto pakitimais kūrė gilumos iliuziją. Iliuzija rodė lyg iš anapus paveikslo veržiasi šviesa, gaunamas mirgėjimo efektas. Taip Žoromskis priartėjo prie minimalistinės išraiškos savo meno darbuose naudodamas tik du elementus – foną ir tinklėlį. Žinoma vėliau kaip ir dauguma dailininkų, šis autorius taip pat toliau eksperimentuodamas pasuko kita stiliaus kryptimi.¹⁶

Aptariant šį poskyrį, minimalizmas mene turi daug skirtingų veidų, ne tik dėl meno šakų aiškių skirtumų, bet ir pačių menininkų įvairios raiškos, nuo įprastinės tapybos dažais iki skulptūrų iš fluorescencinių lempų. Architektūrą galimą priskirti visai atskirai meno rūšiai, dėl visai kitų jos raiškos ir egzistavimo motyvų, kurie yra labai praktiški, tai funkcija skirta žmogui, gyventi, dirbti, ilsėtis, ir pan. Taigi, visa tai – minimalizmas vaizduojamajame mene prasidėjo XX a. pab. davė pradžią minimalistiniam menui ir architektūrai, kuris gyvuoja iki šiol įvairių menininkų darbuose. O lietuviškasis

¹⁴Aleksandra Aleksandravičiūtė et al, *Lietuvos dailės istorija*, (Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2002), p. 410.

¹⁵ Stasys Goštautas et al, *Išsivijęs dailė*, (Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno instituto leidykla, 2003), p. 290.

¹⁶ Ibid., p. 290.

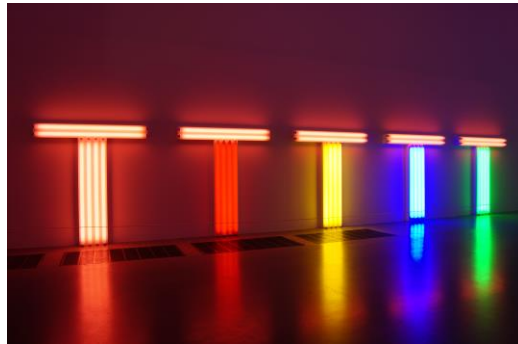
minimalizmas, pagrįdė buvo tarp išeivių autorių, galimai, dėl minimalistinio stiliaus ištakų Jungtinėse Amerikos Valstijose, bei meninės laisvės šioje šalyje, ko nepasakysi apie tuometinės Lietuvos meno padėtį.

Taip pat, reikėtų aptarti dar vieną vaizduojamojo meno šaką – skulptūrą, kurioje ryškios minimalizmas raiškos priemonės. Minimalizmo menininkai skulptūrą traktavo – nepriklausomu objektu ir kaip jau minėta šiame skyriuje, bandė panaikinti ribą tarp tapybos ir skulptūros, vadinti šių šakų meno kūrinius – specifiniais objektais. Skulptoriams rūpimi klausimai buvo: kaip žiūrovas suvokia santykį tarp skirtingų sukurto objekto dalių, taip pat tarp paminėtų dalių ir viso bendro objekto. Paryškinti šiuos ryšius menininkai, savo meninius objektus sudarydavo iš labai paprastų, geometrinių formų. Kompozicijos kuriamos nehierarchiniu pobūdžiu, kūriniai galerijose išdėstomi pabrėžiant erdvės architektūrą, ant žemės, sienos, kampuose, taip atsisakant pjedestalo, kuris simbolizuotų tradicinę skulptūrą. Autoriai kaip medžiagas savo objektams naudojo industrines medžiagas: plastiką, grūdintą stiklą, metalo lakštus, cementą, medieną ir pan. Žymiausi minimalistinės skulptūros menininkai, tai pirmame poskyryje minėtas Carl Andre, Donald Judd. Robert Morris baigęs inžinerijos mokslus, mokėsi menų mokykloje, po to baigė meno istorijos magistrą. Jo pirmieji minimalistiniai darbai kaip „Column“ pasirodė Fluxus judėjime 1961 m. Morris kūryba atspindėjo minimalistinės skulptūros idėjas, tai: gigantiško dydžio pasikartojančios geometrinių formų figūros, pvz.: kubai ir išilginti stačiakampiai. Tokie darbai vertė žiūrovą susimąstyti apie šių formų suorganizavimą ir mastelį eksponuojamoje erdvėje ir kaip suvokimas keičiasi judant aplink šias formas. Morris pradėjo įdieginėti neapibrėžtumą ir¹⁷ laikinumą į meninį procesą, karpydamas, mėtydamas, kraudamas, kasdienines medžiagas – veltinį, skudurų, autorius pabrėžė meno kūrinio trumpalaikiškumą, kūrinys kaskart pasikeičia instaliuojant jį vis į naują erdvę. Tai pakeitė Morris ankstesnį tvirtinimą apie minimalistinio objekto statiską prigimtį.

Vienas radikaliausių minimalistų skulptūroje Dan Flavin, vietoje industrinių medžiagų, naudojo industrinius objektus – fluorescencinės šviesos lempas. Apleidęs tapybą, jis susitelkė į šviesos darbus, skulptūras ir instaliacijas sudarytas iš minėtų lempų, taip pat

¹⁷ Hartmut Obendorf, *Minimalism. Designing Simplicity*, (Germany: University of Hamburg, Springer, 2009), p. 34.
https://books.google.lt/books?id=GwAQXgBJMfYC&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [žiūrėta 2014 – 12 – 05]

naudojant jų įvairias spalvas.¹⁸ Šis menininkas su savo darbais puikiai atitiko minimalistinio meno idėją paminėtą Morris – laikinumą, ne tik dėl naudojamų lempų, kurios laikui bėgant perdega, bet ir dėl pačios šviesos kaip medžiagos mene pobūdžio. Tai netradicinė minimalistinės skulptūros medžiaga, ne cementas, medis ar pan. Savo menine išraiška Flavin nesiekė atspindėti kažkurį meno stilių, bet savo šviesos meno eksperimentais, jis parodė galimą kelią kitiems, šviesą naudojantiems menininkams.¹⁹

2. il. paroda Londone galerijoje -Tate Modern Dan Flavin

Aptariant minimalizmą vaizduojamajame mene, svarbi šaka – architektūra. Kalbant apie tenka remtis puikia lietuviška Kęstučio Lupeikio knyga – „Minimalizmo galia“, tikriausiai vienintelė tokia išsamia lietuvių autoriaus knyga, kalbančia apie minimalistinę architektūrą. Taigi, minimalistinės architektūros užsimezgimą galima bandyti datuoti 4500 m. pr. Kr. Tai būtų megalitiniai statiniai (vienas statmenas akmuo – obeliskas –menhyras)²⁰: Didysis sudužęs Bretanės menhyras, statieji Almedraso akmenys, Stounhedžas ir t.t. Šių statinių paskirtis iki šiol nėra išaiškinta, spėjama jie susiję su astronominiais tyrinėjimais ar religinėmis apeigomis. Šie statiniai siejami su minimalizmu, dėl lakoniškos, paprastos, mažai puoštos arba visai nepuoštos masyvios formos. Kiti senovės minimalizmo objektai

¹⁸ Marzona, Daniel. *Minimal Art*, (Italy: Taschen, 2006), p. 14.

¹⁹ Hartmut Obendorf, *Minimalism. Designing Simplicity*, (Germany: University of Hamburg, Springer, 2009), p. 34.

https://books.google.lt/books?id=GwAQXgBJMfYC&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [žiūrėta 2014 – 12 – 05]

²⁰ Žodynas – Menhyras (kelt.) - Megalitinis statinys, in www.fukosvytuokle.blogspot.lt
<http://fukosvytuokle.blogspot.lt/2013/01/architektura-zodynas.html> [žiūrėta 2014 – 12 – 10]

galėtų būti Egipto piramidės, spėjama, kad šių tebeegzistuojančių piramidžių proporcijos atitinka kosminių kūnų išsidėstymą. Dėl piramidės (pirminės geometrinės formos) aiškos ir tokios tikslios tam laikotarpiui formos, Egipto piramides galima vadinti puikiu minimalizmo pavyzdžiu senovės architektūroje. Lakoniškų formų statiniai statyti geometrijos pagrindu ir Mesopotamijoje, išlikęs statinys – Ūro zikuratas (Irako teritorijoje). Antika Vakarų mene pasireiškė V a. per. Kr. Graikijoje. Graikijoje kaip teigia mokslininkai buvo sukurtas geometrinis menas, kuris „gimė“ puoselėjant minimalizmo vertybes. Švarios formos - tikslių geometrija. Šiam geometriniam menui įtakos turėjo netik Rytų kultūra, bet ir Egipto masyvūs akmeniniai statiniai. Monumentalumas vyravo įvairiuose graikų pastatuose nuo²¹ šventyklos iki teismo rūmų ir pan. Šias architektūrinio meno subtilybes perėmė ir senovės Roma, vėliau kiti stiliai, o arčiausiai ir ryškiausiai mūsų laikų – klasicizmas, atgaivinęs antikos principus architektūroje.²² Minimalistinė architektūra, veiksniai, lemiantys ją, ryškiai skleidėsi skirtingai Europos kultūrai – Japonijoje. Tai vyko dėl *dzen* gyvenimo filosofijos atėjusios iš Indijos į Kiniją, o vėliau XII a. pas Japonijos budistų vienuolius. Dzen filosofijoje svarbiausia: individo savos gėrio paieškos, asketiškumas, griežtumas, meno supratimas, kuris padėtų dvasiškai tobulėti, paprastumas santykiuose su supančiuoju pasauliu ir gamta.²³

Kitas ryškus minimalistinės architektūros proveržis įvyko modernizmo laikotarpyje. Tai bus aptarta netrukus, šio darbo eigoje. Taigi, trumpai aptarus minimalistinės architektūros ištakas, matyti, kad ši stilistika architektūroje gyvuoja jau nuo priešistorinių laikų. Kai galima manyti tuometiniai projektuotojai nei neįsivaizdavo tokio termino – minimalizmas. Nes šis terminas, kaip jau minėta, šio tiriamojo darbo pradžioje buvo pradėtas naudoti XX a. antroje pusėje, įvardinant stilistinę kryptį menuose. Tai galima sakyti šiuolaikinio minimalizmo architektūroje pradžia, kurį paveikė: konstruktyvizmo judėjimas, Le Courbusier, Liudwig Mies van der Rohe, W.Gropius idėjos, septintojo dešimtmečio minimalistinis menas tapyboje, skulptūroje, bei Japonų tradicinis menas, *dzen* idėjos.²⁴

Šiuolaikinė minimalistinė architektūra tai lyg atsakas į didelį, bereikšmį tuščių pastatų puošnumą, sudėtingumą tai konkretumo siekis paprasčiausiomis, priemonėmis. Gal

²¹ Kęstutis Lupeikis, *Minimalizmo galia*, (Vilnius: VGTU leidykla „Technika“, 2007), p. 18.

²² Ibid., p. 20.

²³ Ibid., p. 23.

²⁴ Ibid., p. 35.

tai gali skambėti kaip lengvai padaroma užduotis, yra posakis „Genialumas slypi paprastume“, bet juk genialumą pasiekti nėra paprasta... Taigi, minimalistinės architektūros objektams svarbu nekontekstuali erdvė, kurioje dažnai matomas visas objekto nepaslėptas konstruktas, šviesa, be kurios nevyktų gyvenimas, švarumas, paprastumas, kuris leidžia giliai kvėpuoti, neapkraunant savęs nereikalingomis smulkmenomis. Minimalistinė architektūra aktuali Skandinavijos šalyse: Danijoje, Suomijoje, Norvegijoje. Taip pat minimalizmą pripažįsta Šveicarija, Ispanija, Portugalija, kai kurios Lotynų Amerikos šalys ir, žinoma, Japonija. Kalbant apie Lietuvą, šiuolaikinė minimalistinė architektūra nėra labai išsiplėtojusi, bet, pasak Lupeikio, žinant Lietuvos istoriją ir įvairias aplinkybes, tai²⁵ suprantama situacija, o minimalistinio stiliaus pastatų turėtų atsirasti vis daugiau.

Apibūdinant žymiausius minimalizmo architektus juo būtų vokiečių Liudwig Mies van der Rohe dirbęs netik architektu, bet ir žurnalistu, rašytoju, baldų dizaineriu, tapytoju ir miesto planuotoju.²⁶ Jis taip pat laikomas svarbiu asmeniu moderniosios architektūros atsiradime. Savo projektuose jis siekė: naudoti modernias medžiagas konstrukcijoms: plieną ir stiklą, naudoti daug atviros erdvės, palengvinti pastato struktūrą iki minimalios. Puikus pavyzdys – jo suprojektuotas pastatas – *Farnsworth house*, Plano miestelyje, Ilinojaus valstijoje Jungtinėse Amerikos Valstijose.²⁷

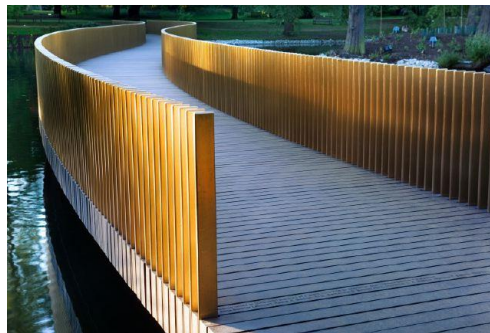
3. il., *Farnsworth house*, Liudwig Mies van der Rohe, 1951 m

²⁵ Kęstutis Lupeikis, *Minimalizmo galia*, (Vilnius: VGTU leidykla „Technika“, 2007), p. 61.

²⁶ Stephen Bayley, Philippe Garner ir Deyan Sudjic, *Twentieth – Century Style and Design*, (London: Thames and Hudson, 1986), p. 96

²⁷ Heather McDonald, *Minimalist architecture*. in www.interiordesign.lovetoknow.com
http://interiordesign.lovetoknow.com/Minimalist_Architecture [žiūrėta 2015-01-16]

Dar vienas įžymesnis minimalios šiuolaikinės architektūros propaguotojų - John Pawson, britas, praleidęs keletą metų Japonijoje, ten lankęs architektūros studiją. Grįžęs į Angliją, prisidėjo prie architektų sąjungos. Savo projektuose didžiausią dėmesį jis kreipė į kuriamo objekto erdvės problemas: šviesą, proporciją, medžiagą. 1996 m. jis išleido knygą – „Minimumas“ (angl. Minimum), kurioje nagrinėjama paprastumas menuose, architektūroje ir dizaine, jo sklaida istoriniame ir kultūriniame kontekste. Savo darbe jam teko susidurti su iššūkiais istorinėse, kraštovaizdinėse, gamtosauginėse aplinkose, pvz.:²⁸ takas virš ežero Londono karališkuose botanikos soduose (angl. London's Royal Botanic Gardens).²⁹

4. il. *The Stackle Crossin at The Royal Botanic Gardens Kew*, John Pawson, 2006

2. MINIMALIZMO RAIŠKA BALDŲ DIZAINE: PATIRTYS IR ATRADIMAI

2.1. Japonų dizainas ir jį lėmusi japonų gyvenmenos filosofija

Tęsiant šį skyrių, reikia aptarti dar vieną minimalistinio stiliaus propaguotoją – Japoniją, Rytų Azijos šalį, dar vadinama Tekančios saulės šalimi.³⁰ Tam, kad geriau suprastume Japonijos dizaino savitumą ir raidą, reikia aptarti reiškinių priežastingumą.

²⁸ Straipsnis - biografija: John Pawson in www.johnpawson.com
<http://www.johnpawson.com/office/john-pawson/> [žiūrėta 2015- 01-21 d.]

²⁹ Straipsnis - biografija: John Pawson in www.johnpawson.com
<http://www.johnpawson.com/office/john-pawson/> [žiūrėta 2015- 01-21 d.]

³⁰ Išvertus pavadinimą, apytiksliai reiškia „saulės kilmė“, bet tai dažniau interpretuojama jau mano minėtu Tekančios saulės šalies pavadinimu ir žinoma, dėl Japonijos nacionalinės vėliavos kurioje vaizduojamas raudonas rutulys, simbolizuojantis saulę. Šią šalį sudaro apie 3800 salų, bet tik maža dalis jų gyvenama.

Pirmoji priežastis – gamtinės sąlygos. Japonijos gamta - tai miškingi kalnų plotai, netinkami gyvenimui ar žemės ūkio darbams, todėl žmonių gyvenvietės telkiasi prie vandenyno krantų. Japonijos salynas įsikūręs aktyvioje tektoniškoje zonoje, kur dažni požeminiai smūgiai – žemės drebėjimai. Dėl šalies geografinės padėties klimatas čia skirstomas į 6 klimato zonas, nuo švelniausio, maloniausio šilto klimato iki lietingo, potvyniais būdingo klimato ar klimato lemiančio sniegą.³¹ Toks gamtos, klimato įvairiapusiškumas suformavo gilią pagarbą gamtai, norą būti harmonijoje su ja, tai atsispindi ir japonų mene, kiekvienas metų laikas turi atitinkamą spalvyną ir simbolį, pvz.: tipinis pavasario simbolis mene - sakuros žiedai. Antroji japonų savitumo priežastis – religija.³² Ši kultūros dalis gana paini, nes joje propaguojamos dvi religijos: Šintoizmas ir Budizmas. Šintoizmo religijoje garbinami gamtos kūriniai, gyvūnija augalija ir t.t., joje nesimeldžiama vienam konkrečiam dievui. Kita religija – Budizmas, atėjusi iš Kinijos su Konfucijaus filosofija. Šiame tikėjime taip pat nėra vieno garbinamo dievo, joje siekiama nušvitimo, per kurį žmogus ištrūks iš būties rato, iš rato, kuriame nugyvenęs vieną gyvenimą, jis gimsta vėl kitame kūne, žmoguje ar net gyvūne. Šioje religijoje taip pat egzistuoja – *dzen* estetika, kuriai būdinga asimetrija, paprastumas, subtilumas, gilumo išvelgimas paprastuose dalykuose, tylą, erdvę ir minimalizmas.³³ Taip pat religijai svarbus gamtos ir gyvenimo filosofijos ryšys. Abi aptartos religijos turi vieną svarbų panašumą, tai gamtos ir žmogaus harmonijos svarba, ar netgi to būtinybė žmogaus gyvenime. Toks religijų susipynimas padarė visuomenę tolerantišką. Trečioji aplinkybė lėmusi Japonijos savitumą, tai šalies istorija, kuri lėmė šalies izoliaciją. Šis laikotarpis vadinamas Edo laikotarpiu, kuris apima 1603-1867 m. Buvo ribojami Japonijos ryšiai su likusiu pasauliu, to priežastimi galima laikyti baime, dėl Kinijos invazijos, dėl pradėjusios plisti kinų kultūros Japonijoje. Ši izoliacija Japonijos kultūrai išėjo į naudą, žmonės pradėjo daugiau domėtis kultūra, menu, suklestėjo tradiciniai amatai. Vis dažniau išoriniam pasauliui stengiantis įsiveržti į uždarą Japonijos gyvenimą, tai pagaliau pavyko amerikiečiams su savo prekyba ir industrinėmis naujovėmis gamyboje – tai galima pavadinti ketvirtąja priežastimi, kodėl Japonija ir jos

³¹ Internetinis puslapis apie Japoniją, in www.japonija.lt
<http://japonija.lt/apie-japonija/japonu-tradicijos/> [žiūrėta 2015-03-25]

³² Laimutė Cieškaitė - Brėdikienė, *Dizaino raida nuo Morriso iki Morrisono*, (Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2008), p. 300.

³³ Internetinis Blog'as: *Garr Reynolds blog on issues related to professional presentation design*.
Prieiga per internetą: http://www.presentationzen.com/presentationzen/2005/07/wabisabi_and_pr.html

dizainas būtent tokie dabar. Vakarietiškos kultūros įtaka buvo pramonės modernizavimas, Japonijos dalyvavimas tarptautinėse meno, dizaino parodose, dailininkų studijos Europos mokyklose, atvykstantys europiečiai, amerikiečiai dailininkai, vis dėl to, visa tai nepakeitė japonų mentaliteto, ir žmogaus su gamta santykio svarbos jų gyvenime, buvo pasirinkti esminiai dalykai, nepakeičiantys žmonių vertybių toje šalyje.³⁴

Japonų baldų dizainui būdingas funkcijos prioritetas, namuose kiekvienas daiktas, baldas turi savo vietą, nėra nereikalingų daiktų, ir baldams, ir visam bendram interjerui būdingas minimalizmas. Šis minimalizmas padeda žmogui atsiriboti nuo nereikalingų smulkmenų, leidžia lengvai pasinerti į meditaciją, susitelkti į kūrybą ar kitus darbus. Šiuolaikiniame japonų baldų dizaine, dizaineriai tradicinius baldus daro modernesnius, plastiškesnių formų, bandomos naujos medžiagų kombinacijos, bet vis dar su tradiciniais bruožais. Baldams naudojamos natūralios medžiagos, medžiagų tekstūra neužgožiama nenatūraliomis priemonėmis, populiariausia medžiaga bambukas, greitai augantis ir patvarus balduose. Aptariant žymiausius Japonijos dizainerius tai Matomi Kawakami, kaip ir minėta, kas būdinga šiuolaikiniam japonų baldų dizainui, šis dizaineris taip pat kūrė baldus derindamas tradicijas su modernizmu. Baigė architektūros studijas Japonijoje, vėliau išvyko dirbti į Italiją, grįžęs į tėvynę atidarė savo studiją. Jo baldai buvo projektuojami moduliniais³⁵ minimalistiniu principu. Baldus šis dizaineris kuria iki šiol, pasitelkdamas minimalizmą ir funkcijos prioritetą.³⁶

5. il. (Kėdė ir batų šaukštas) *Step Step*, Matomi Kuwakami, 2008 m

³⁴ Emilija Pilipavičiūtė, *Edo laikotarpio kultūra*, in www.azijoszinynas.vdu.lt
<http://azijoszinynas.vdu.lt/japonija/edo-laikotarpio-kultura-11/> [žiūrėta 2015-03-26]

³⁵ Laimutė Cieškaitė - Brėdikienė, *Dizaino raida nuo Morriso iki Morrisono*, (Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2008), p. 319.

³⁶ Ibid., p. 319.

Taip pat reiktų paminėti dizainerį – Sori Yanagi, kuris mokėsi meno mokykloje, bei 1952 m. įkūrė Yanagi Industrinio dizaino institutą („Yanagi Industrial Design Institute“). Šiam dizaineriui buvo būdingos organiškos formos, susipynusios su vakarietiškąją bei azijietiškąją tradicine kultūra. Jis kūrė ne tik baldus, bet ir smulkius namų apyvokos objektus, žaislus, automobilius ir t.t. Šis dizaineris tapo vienu iš Japonijos dizaino ikonų ir iki šiol prisimenamas tokiais darbais kaip kėdė „Butterfly“ (Drugelis).³⁷ Kėdė sukurta iš dviejų pagrindinių dalių – išlenktos faneros detalių, sujungtos dviejų varžtų, bei strypelio apačioje. Tokia kėdė gali būti naudojama ant tatamio nesugadinant jo paviršiaus.³⁸

6. il. (Kėdė) *Butterfly*, Sori Ynagi, 1954 m

Taigi, šiame poskyryje aptarėme priežastis, lėmusias Japonų kultūros, o kartu ir dizaino susiformavimą. Japonų gyvensena ir kultūra buvo labiausia paveikta esamų religijų ir nepalankios klimatinės aplinkos, kuri įtakoja veikia žmonių kasdieninį gyvenimą. Šioje šalyje tradicija yra svarbus aspektas, kurios nenurungia net technologinės naujovės, tradicija derinama su moderniojo amžiaus išradimais. Taip pat nutiko ir su Vakarų įtaka, naujovėmis atėjusiomis į Japoniją. Japonija išlaikė savo savastį gilų požiūrį į paprastus dalykus, nes dvasinė savijauta yra svarbiausia žmogui jo gyvenime. Minimalistinio stiliaus baldai tai

³⁷ Biografija - Sori Yanagi, in [www.vitra.com](http://www.vitra.com/en-us/corporation/designer/details/sori-yanagi)
<http://www.vitra.com/en-us/corporation/designer/details/sori-yanagi> [žiūrėta 2015-03-31]

³⁸ Tanaka Ikko ir Koike Kazuko, *Japan design: The Four Seasons in Design*, (Tokyo: Chronicle Books, 1984), p. 130.

dvasinei žmogaus ramybei ir harmonijai su aplinka būtent ir padeda išlikti žmogų supančioje buityje.

2.2. Skandinavų baldų dizainas ir jame vyraujantis minimalizmas

Gilinant žinias apie minimalizmą baldų dizaine, būtina aptarti kur šios tendencijos baldų dizaine prasidėjo ir vyrauja iki šiol, aptarti to istoriją ir žinoma priežastis. Pradedant poskyrį pirmiausia reiktų išsiaiškinti ką žodis Skandinavija tiksliai reiškia, taigi Skandinavija – tai regionas, pusiasalis Šiaurės Europoje, šis pusiasalis didžiausias Europoje, jo vieta aukščiau Arkties Rato, jį supa Baltijos ir Šiaurės jūros. Skandinavija vadinama regionas, kurį sudaro šalys: Danija, Norvegija, Švedija Suomija ir kartais Islandija.³⁹ Kalbant apie Skandinaviją iš socialinio aspekto, šiose šalyse vienas aukščiausių saugumo, sveikatos bei mokslo sferų rezultatų. Čia gaji lyčių lygybė, mažiausias Europoje atlyginimo už darbą skirtumas tarp vyrų ir moterų. Charakteriu šie žmonės gana užsidarę svetimiems, ypač atvykėliams. Iki šiol skandinavai artimi su gamta, jie noriai leidžia laiką gamtoje, užsiima įvairiais pomėgiais kaip laipiojimas kalnais ir pan. Taigi, šiame poskyryje baldų dizaino ir minimalizmo tema bus aptariamos Švedija, Danija ir Suomija.⁴⁰

Su kuo galėtų asocijuotis jau aptartas žodis – Skandinavija? Ne vienas išsilavinęs žmogus turbūt atsakytų žodį – dizainas, kadangi skandinavų dizainas jau „išsikovojęs vietą po saule“ kaip vienas ryškiausių šio regiono bruožų. Taip susiklostė, dėl regiono istorijos ir natūralių, nesumanipuliuojamų gamtinių aplinkybių, lėmusių žmonių būdo bruožus, bei pasirenkamus prioritetus gyvenime. Skandinavijos šalys turi stiprią amatų tradiciją jau nuo istorinių Vikingų laikų.⁴¹ Ši tradicija „gyveno“, dėl supančios gamtos, jūros, ežerų, uolų, ir žinoma išteklių kaip miškas – mediena. Buvo plačiai propaguojami minėtos medienos apdirbimo, stiklo, keramikos, tekstilės amatai. Mums žinomas dabartinių laikų dizaino vystymasis startavo XIX a. vid. pradėjus kurtis amatų ir meno draugijoms išaugusioms į

³⁹ Terri Mapes, *The Scandinavian Countries*, in [www.goscandinavia.about.com](http://goscandinavia.about.com/od/scandinaviatrippplanning/p/scanbasicstats.htm)
<http://goscandinavia.about.com/od/scandinaviatrippplanning/p/scanbasicstats.htm> [žiūrėta 2015-03-02]

⁴⁰ Terri Mapes, *The Scandinavian Countries*, in [www.goscandinavia.about.com](http://goscandinavia.about.com/od/scandinaviatrippplanning/p/scanbasicstats.htm)
<http://goscandinavia.about.com/od/scandinaviatrippplanning/p/scanbasicstats.htm> [žiūrėta 2015-03-02]

⁴¹ Kęstutis Vanagas, *Lyčių lygybė: raktas į sėkmę Skandinavijos šalyse*, in www.15min.lt
<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/lyciu-lygybe-raktas-i-sekme-skandinavijos-salyse-57-320265>
[žiūrėta 2015-03-02]

dizainerių ir dailininkų oficialias organizacijas.⁴² Senieji amatai tebėra labai svarbūs ir šių laikų stiklo, keramikos ir žinoma baldų dizainui. Skandinavijoje, ši tradicinių amatų integracija tapo viena iš svarbiausių priežasčių įsivyravimui demokratiškam minimalizmui, minimalistiniam stiliui, kuris yra tiriamas šiame darbe, tai prisidėjo prie jau esamo Skandinaviško funkcionalizmo dizaine. Iš dar nepaminėtų, labai svarbių punktų kalbant apie amatininkus, tai pastovus kontaktas su gamintojais, kuris žinomas nuo pat XVIII a. vid. taip buvo rūpinamasi gaminių eksportu ir jų parodomis, gamintojai ir pramoninio dizaino asociacijos, palaikančios glaudžius santykius, pasivadino 1997 m. Royal Scandinavia A/S. Bet vienas svarbiausių punktų būtų Skandinavijos vyriausybių stipri parama dizaino sričiai ir jos įsiliejimui į pramonę, vyriausybės suprato šio poelgio vertę - šalių ekonomikos gerinimui.⁴³ Būtina paminėti dar vieną labai svarbią šio regiono esamos gyvensenos, žmonių būdo bruožų ir priimamų sprendimų aplinkybę ir aišku, kas įtakojo esamo dizaino atsiradimą, visą tai įtakojo vyraujančio klimato ir geografinės sąlygos. Puikiai žinoma, šis šiaurės regionas pasižymi atšiauriu klimatu, todėl gyvenimo būdas ir ritmas artimai susijęs su metų laikų kaita. Tai ir gyventojų netolygus gyvenamųjų vietų išsidėstymas, priverstė nuo seno suvokti, kad žmogus ir gamta yra neatsiejami, žmogus turi derintis prie gamtos ir jos sąlygų, nes ji yra nesumanipuliuojama, nepaveikiama, todėl būtina harmonija. Žmonių bendru charakterio bruožu tapo darbštumas, atkaklumas ir racionalumas. Susiformavęs praktiškas požiūris į atšiaurią gyvenamą aplinką lėmė sukurtų daiktų prioritetą – funkciją, o kartu ir minimalistinį įvaizdį. Kurti objektai, pvz.: namų apyvokos daiktai ir darbo įrankiai, turėjo būti patogūs ir pilnai funkcionalūs naudoti kasdien.⁴⁴

Reikėtų aptarti kai kurias Skandinavijos šalis atskirai, šalis ryškiausias baldų dizaine. Pirmoji šalis – Švedija, kurioje 1845 m. įsteigta asociacija, remianti ir jungianti menininkus, taip padedanti įsitraukti į pramonę, po to asociacija išsiplėtė ir tapo dabar žinomu susivienijimu – „Svensk form”. XX a. čia įsikuria mašinų firmos Volvo, Saab ir elektros⁴⁵

⁴² Simon Worrall, *True or False: Scandinavians Are Practically Perfect in Every Way*, in [www.news.nationalgeographic.com](http://news.nationalgeographic.com/news/2015/02/150225-scandinavia-finland-norway-sweden-denmark-culture-ngbooktalk/), <http://news.nationalgeographic.com/news/2015/02/150225-scandinavia-finland-norway-sweden-denmark-culture-ngbooktalk/>, [žiūrėta 2015-03-03]

⁴³ Rosie Mitchell, *Art of Scandinavia: Design in the 20th century*, in www.michelangelo.pixeonline.org http://michelangelo.pixeonline.org/files/Manual_of_fine_arts/New%20Manual%2013%20scandinavia.pdf [žiūrėta 2015-03-04]

⁴⁴ Laimutė Cieškaitė - Brėdikienė, *Dizaino raida nuo Morriso iki Morrisono*, (Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2008), p. 255.

⁴⁵ Ibid., p. 255.

prietaisų Electrolux. 1943 m. įsikūrė namų apyvokos daiktų firma IKEA, po Antrojo pasaulinio karo tęsdama savo veiklą pradėjo gaminti praktiškus nebrangius baldus. Šios firmos žinomos iki šiol, tai kelia patikimumo, jausmą, šios šalies technika ir dizainu.⁴⁶

Švedų dizainas gali būti apibūdinamas – socialiai orientuotu, sutelktu į žmogaus socialinę⁴⁷ padėtį. 1979 m. susikūrė ergonominio dizaino grupė, kuriai buvo svarbiausios socialinės problemos, neįgalieji, vaikų saugumas ir t.t. Tai dizainerius skatino dirbti kartu su mokslininkais, objektų projektavimas buvo grindžiamas moksliniais tyrimais. Taip pat švedų baldų dizainas pasižymi - moralinėmis nuostatomis, jog svarbiausia nuoširdumas ir paprastumas.⁴⁸ Paminint švedų baldų dizainerius tai galėtų būti vis dar kuriantis - Thomas Bernstrand, mokėsis keturiose skirtingose meno mokyklose, laimėjęs daugybę prizų už sukurtus objektus, nuo 1999 metų dirba savo sukurtoje dizaino studijoje – Bernstrand Design Studio. Dizaineris teigia, kad objektai turi būti naudojami, o ne eksponuojami ant pjedestalo, taigi tokius jis objektus ir kuria.⁴⁹ Čia pateikiama vienas iš jo minimalistinio baldų dizaino pavyzdžių – *VIVI Chair*, sukurtų visai neseniai.

7. il. *VIVI Chair*, Thomas Bernstrand, 2013 m

Antroji aptariama Skandinavijos šalis – Danija. Danijos dizaino raida nesiskyrė nuo likusių Skandinavijos šalių, čia projektuojant svarbiausiu buvo taip pat tradiciniai amatai. 1760 m. įkurta pirmoji porceliano manufaktūra, šiandien tai – karališkasis Kopenhagos

⁴⁶ Laimutė Cieškaitė - Brėdikienė, *Dizaino raida nuo Morriso iki Morrisono*, (Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2008), p. 264.

⁴⁷ Straipsnis: *Facts about Sweden design*. Swedish Institute, [žiūrėta 2015-03-06]
Prieiga per internetą: <https://sweden.se/wp-content/uploads/2013/11/Design-high-resolution.pdf>

⁴⁸ Charlotte Fiell ir Peter Fiell, *Scandinavian design*, (Italy: TASCHEN, 2002), p. 62.

⁴⁹ Biografija - Thomas Bernstrand in <http://www.bernstrand.com/> [žiūrėta 2015-03-01]

porceliano fabrikas.⁵⁰ 1872 m. pradžia baldų pramonėje, dėl įkurtos Fritz Hansen baldų gamybos firmos – Fritz Hansen. Danijos baldų dizaineriai buvo apmokomi vienintelėje to meto meno mokykloje – Karališkojoje Danijos menų akademijoje, 1924 m. įkurtoje baldų katedroje. Kalbant apie baldų dizainą šioje šalyje jis suklestėjo ir gavo komercinės sėkmės po Antrojo pasaulinio karo. Dizainerių 1950 -1960 m. sukurti baldai, o ypač kėdės tapo populiarios Vakarų pasaulyje. Kalbant apie žymiausius dizainerius, juo galima vadinti – Hansą Jorgeną Wegnerį, mokėsi technologijos institute ir amatų mokykloje. Taigi jis pats dirbo kartu su meistrais, pats lietė „gimstančio“ baldo formas, iškart koregavo jas, taip jo balduose vyravo plastiškos baldų formos. Daug dėmesio buvo skiriama kuriamo baldo fiziniam ir emociniam santykiui su žmogumi.⁵¹ Dar vienas gerai žinomas danų dizaineris – Arne Jacobsenas, jis taip pat skyrė daug dėmesio žmogaus ir baldo santykiui, baigė architektūros mokslus Danijos karališkoje dailės akademijoje. Baldus pradėjo projektuoti tarpukariu, jo originalus sumanymas kilo iš naujų lėktuvų pramonės technologijų, jis buvo įvestas kėdžių gamyboje – dvigubo lenkimo kevalinė forma. Po eksperimentų, ši technologija puikiai pasiteisino, o kėdės tapo populiarios ir perkamos.⁵² Bene svarbiausias bruožas jo darbuose – dėmesys kiekvienai detalei, sukuriant vieningą dizaino kūrinį.⁵³

Trečioji ir paskutinioji šiame poskyryje aptariama Skandinavijos šalis ir jos dizainas – Suomija. Suomija turėjo sudėtingą istoriją, ji priklausė Švedijai, po to Rusijai, šios istorinės variacijos, taipgi paveikė Suomijos profesionalaus dizaino raidą, kuri prasidėjo 1871 m. Helsinkyje įkurta amatų mokykla, 1885 m. tapusi dabar žinomu Helsinkio pramoninio meno universitetu. 1875 m. įkurta amatų ir dizaino asociacija vienijusi įvairių profesijų žmones.⁵⁴ Tautinio atgimimo metais 1890 – 1910 m. Suomijoje atsirado stilius – nacionalinis romantizmas, stilius su Art Nouveau ir tautiniais bruožais.⁵⁵ 1933 m. įvyko reikšmingas suomių dizainerių pasirodymas Milano trienalėje, ten pasirodė kūrėjas Alvar Aalto su baldais iš klijuotinės faneros, tai buvo naujovė.⁵⁶ Kūrėjai Suomijoje kaip ir kitose

⁵⁰ Laimutė Cieškaitė - Brėdikienė, *Dizaino raida nuo Morriso iki Morrisono*, (Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2008), p. 288.

⁵¹ Ibid., p. 289.

⁵² Ibid., p. 290.

⁵³ Stephen Bayley ir Terence Conran, *Dizainas: matoma inteligencija*, (Išleido: Ritos Kubilienės PĮ Charibdė, spausdinta: Kinijoje, 2007), p. 182.

⁵⁴ Laimutė Cieškaitė - Brėdikienė, op. cit., p. 267.

⁵⁵ Ibid., p. 268.

⁵⁶ Ibid., p. 273.

Skandinavijos šalyse, rėmėsi tradiciniais amatais, minimalistine estetika ir funkcionalizmo prioritetais. Paminint žymiausius nuo seno Suomijos dizainerius tai – Alvaras Aalto, bandė projektuodamas rasti savo originalius sprendimus, bandė priartėti prie gamtos per jos⁵⁷ inspiruotas formas. Jau minėta Aalto technologija, lenktinio medžio juostinių konstrukcija, ne tik Suomijoje ar kitose Skandinavijos šalyse, bet ir visame dizaino pasaulyje tapo didele naujove. Šiame puslapyje pateiktas vienas pavyzdys iš jo kūrinių – trijų kojų kėdutė *The Fan*. Kitas visame dizaino pasaulyje gerai žinomas suomių dizaineris Tapio Wirkala, o⁵⁸ tuo pačiu ir amatininkas, nes buvo gerai įvaldęs metalo apdirbimo, medžio technologijas. Šis dizaineris sukurtą daiktą pirma panaudodavo pats, tik po to, jei idėja pasiteisindavo, siūlydavo ją kitiems žmonėms.⁵⁹

8. il. *The Fan - Leg stool*, Alvar Aalto, 1954 m

Apibendrinant šį – Skandinavų baldų dizainas ir jame vyraujantis minimalizmas poskyrį, galima pasakyti, kad visas aptartas šiame darbe Skandinavijos šalis, nors ir jos turėjo skirtingus istorinius įvykius savo šalyse, jas vienijo tos pačios savito dizaino susiformavimo, atsiradimo priežastys, trumpai tariant, pagrindinės tai sena amatų tradicija ir atšiaurios gamtos sąlygos. Priežastys nulėmusios tokio dizaino atsiradimą, kuris yra žinomas iki šiol ir vadinamas – Skandinavišku dizainu. Tokiu dizainu, kuris asocijuojasi su funkcijos

⁵⁷ Laimutė Cieškaitė - Brėdikienė, *Dizaino raida nuo Morriso iki Morrisono*, (Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2008), p. 282.

⁵⁸ Ibid., p. 275.

⁵⁹ Ibid., p. 275.

prioritetu, objekto, baldo tarnavimu žmogui, taipogi aiškia minimalistine išraiška, priežastimi, kodėl šis dizainas yra aptariamas šiame tiriamajame darbe.

2.3. Lietuvos baldų dizainas ir jo raida

Pabaigiant šį skyrių Minimalizmo raiška baldų dizaine: patirtys ir atradimai, atėjo metas aptarti Lietuvos baldų dizaino vystymąsi. Tai labai aktualu šiuolaikiniams Lietuvos baldų dizaineriams, žinoti, kaip baldų dizainas keitėsi ir kokios aplinkybės tai įtakojo. Deja, tyrimai Lietuvos baldų dizaino kontekste yra neišsamūs, fragmentiški, ypatingai trūksta naujų literatūros šaltinių. Bet iš to, kas buvo rasta, Lietuvos baldų dizaino raidą buvo galima suskirstyti į 4 stilištes tendencijas:

1. Neprofesionalios kūrybos baldai (liaudies baldai);
2. Tarpukario baldai 1918 – 1940 m;
3. Sovietmečio laikotarpio baldai;
4. Šiuolaikiniai baldai.

Taigi, pradėti reikėtų nuo pirmojo etapo - lietuvių liaudies baldų aptarimo, nes būtent šie baldai yra dabartinio lietuviško baldo šaknys, lietuvių tautos paveldas, istorija bei kultūra. Lietuvių liaudies baldai žinoma kaip dar viena - taikomosios dailės šaka.⁶⁰ Kurios tuometinė būtis bei eiga buvo susijusi su socialinėmis, ekonominėmis bei istorinėmis krašto sąlygomis. XIX a. pab. – XX a. pr. valstiečio namai – mediniai, su nedideliais langais, žemomis lubomis. Sienos paliekamos iš netašytų rastų, vėliau lubos daromos iš lentų, dar vėliau kai kurių kambarių sienas imta tinkuoti.⁶¹ Lentų grindis klojo jau XIV – XVI a. bet tik viename Lietuvos etniniame regione – Žemaitijoje.⁶² Kambarių planai dažniausiai stačiakampio ar kvadrato formos. Tokie kambarių planai buvo patogūs baldų išdėstymui ir žmogaus judėjimui patalpoje. Puošniausi baldai buvo pastatomi svečių ir gyvenamosiose patalpose. Baldai buvo pritaikyti žemdirbystės besiverčiančio asmens buičiai: aplinkai, namams, kuriuose jis dirbo, gyveno. Tai buvo svarbiausi objektai kūrę namų interjero

⁶⁰ Akvilė Mikėnaitė, *Lietuvos liaudies baldai*, (Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, „Spindulys“, 1992), p. 7.

⁶¹ Alfonsas Keturka, *Spalva lietuvių liaudies baldų puošyboje. Skrynios, kuparai, spintos*, (Vilnius: „Mokslas“, 1987), p. 9.

⁶² Ibid., p. 9.

nuotaiką. Liaudies baldai taip pat dažnai vadinami „mažąja architektūra” dėl savo tvirto konstrukto savybių.⁶³ XIX a. pab. ir XX a. pr. daugumos valstiečių namai ir baldai turėjo bendrų bruožų, o baldai būdavo sukrauti iš skirtingų laikotarpių. Neprofesionali baldų kūryba vystėsi nenuosekliai, literatūroje minimi bruožai - tai archajiškos ir klasikinės formos.⁶⁴ Visos kitos detalės ir formos subtilybės priklausė nuo amatininkų, gaminančių baldus vaizduotės, bei kūrybiškumo. Buvo ir labai primityvių baldų, kuriuos sukurdavo patys vartotojai. Liaudiškas valstiečio būstas buvo neperkrautas, tik su reikalingiausiais baldais. Pagrindiniai to meto eksploatuoti baldai valstiečio pirkioje buvo: stalai, kėdės, suolai, suoleliai, lovos, lopšiai, skrynios, kuparai, spintos, komodos, rankšluostinės, lentynos, šaukštdėtės, laikrodžių spintelės it kt. Lietuvių liaudies baldai gaminti iš natūralios medienos: ąžuolo, beržo, eglės, guobos ar pušies.⁶⁵ Buities paprastumas ir bei rankų darbą lengvinančių technologijų nebuvimas, skatino žmones naudoti medžiagas, subręstančias jų aplinkoje. Baldai buvo patvarūs dėl medžiagos natūralumo, tvirtumo, įvairių konstrukcijų ir mazgų naudojimo vietoje klijų, kaip daroma šiais laikais. Šį minėtą baldų patvarumą galima patvirtinti pagal išlikusius to meto egzempliorius, kuriuos dar galima eksploatuoti. Kalbant plačiau apie konstrukciją - baldai gaminti rėminiu būdu, sunerti ir suleisti arba juostiniu būdu. Taigi, baldai konstruktyvūs, masyvūs pritaikyti žmogaus patogumui.⁶⁶ Didelė dalis lietuvių liaudies baldų pasižymi ornamentine puošyba: drožyba, kiaurapjūviu pjaustinėjimu, raižymu, tapyba, tekinimu. Rankšluostinės laikrodžių spintelės, šaukštdėtės dažniausiai puoštos kiaurapjūviu pjaustinėjimu ir medžio raižyba. Ant spintų, indaujų, skrynių ir kuparų paviršių tapoma įvairiais augaliniais dažais, maišytais su cheminiais ir pan. XIX a. – XX a. I p. baldų puošyboje galima įžvelgti dailės stilių baroko, renesanso bei kitų bruožų.⁶⁷ Kad ir kokia baldo puošyba buvo daili, ji niekada nebuvo svarbesnė už liaudies baldo funkciją, tuo vadovavosi ir baldus gaminantys meistrai.

⁶³ Akvilė Mikėnaitė, *Lietuvos liaudies baldai*, (Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, „Spindulys“, 1992), p. 7.

⁶⁴ Ibid., p. 7.

⁶⁵ Ibid., p. 7.

⁶⁶ Ibid., p. 7.

⁶⁷ Elvyra Usačiovaitė, *Lietuvių liaudies ornamentai, valstiečių baldų puošybos ir simbolikos bruožai*, (Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1998), p. 123.

9. il. *Lietuvių liaudies baldas. Kėdė su atlošu, 1897 m*

10. il. *Lietuvių liaudies baldas. Skrynja, XIX a. pab*

Kitas svarbus etapas Lietuvos baldų dizaino raidos istorijoje tai Tarpukaris, arba Antrosios respublikos laikotarpis: 1918 – 1940 m. Nepaisant pastarojo meto susidomėjimo Nepriklausomos Lietuvos laikotarpio istorija, kultūra ir šio produktyvaus laikotarpio rezultatais, baldų dizaino temos ištirtumas yra nepakankamas. Moksliniai tekstai, atskleidžiantys to laikotarpio baldų dizaino savitumus, iš esmės orientuoti į Lietuvos tarpukario architektūrą bei interjerus. Dizaino plėtrai kontekstas buvo palankus, nes Lietuvoje buvo puoselėjamas tautiškumas, plėtėsi miestai: Kaunas, Panevėžys, Telšiai ir kiti, vyko statybos, aktuali buvo modernizmo stilistika. Trečiojo dešimtmečio pabaigoje, valstybei subrendus ir sutvirtėjus, modernizmas tapo ypač aktualus, juo skatino domėtis ir propaguoti, tuometiniai spaudos leidiniai. Leidiniuose buvo publikuojama informaciją apie naujausias pasaulio tendencijos architektūroje. Buvo siekiama racionalumo pastatų išplanavime, tuometinių medžiagų naudojimo konstrukcijoms, minimalizmo dekoruojant, šviesos bei erdvumo.⁶⁸ Puošybės naujuose būstuose sumažėjo ėmė vyrauti tiesios linijos. Tas pačias architektūrines tiesias linijas buvo norima taikyti baldams, bei kitiems objektams namuose.⁶⁹ Baldai turėtų būti modernūs, nebrangių medžiagų, lygių paviršių, daugiafunkciai, kurie padėtų taupyti būsto erdvę.⁷⁰ Kaip teigė modernizmo šalininkai, svarbu kambaryje nestatyti modernių baldų su istoriją turinčiais baldais nemaišyti skirtingų stilių, bet kalbant apie realybę viduriniojo sluoksnio miestiečiai turėjo masinės gamybos baldus, sofos, kėdės, foteliai apmušti audiniais, dažnai baldai perduoti iš kartos į kartą.

⁶⁸ Lijana Šatavičiūtė, *Modernaus būsto idėja tarpukario Lietuvoje tarp funkcionlizmo ir tautinio romantizmo*, [http://www.lmaleidykla.lt/publ/1392-1002/2011/4/2011-4\(275-290\).pdf](http://www.lmaleidykla.lt/publ/1392-1002/2011/4/2011-4(275-290).pdf) [žiūrėta 2015-05-25]

⁶⁹ Ibid., *Modernaus būsto idėja tarpukario Lietuvoje tarp funkcionlizmo ir tautinio romantizmo*,

⁷⁰ Ibid., *Modernaus būsto idėja tarpukario Lietuvoje tarp funkcionlizmo ir tautinio romantizmo*,

Kambario, svetainės viduryje apvalus stalas, juos bei įvairias spinteles dengė siuvinėti rankdarbiai. Aukštuomenėje, tipiškas interjeras gali būti įvardinamas kaip didelių langų kambariai, parketinės grindys, galima rasti įvairių⁷¹ stilių prabangių baldų, dažnai skirtingos prabangios detalės gali atrodyti egzotiškai.

Aptarus modernizmo krypties skverbimąsi į Lietuvos tarpukario gyvenseną, reikia aptarti ir poskyrio pradžioje minėtą tautinį stilių. Stipriausiai tautiškumą skatino to meto kultūros veikėjai, bei menininkai kūrę tokius objektus. Įvardinant žymiausią to meto baldininką, juo galėtų būti – Jonas Prapuolenis, gaminęs baldus su lietuviška tautine, liaudiška stilistika. Dėl šių baldų medžiagos – brangios medienos ir rankų darbo gamybos, baldai netiko masinei gamybai. Tai ir buvo pagrindinė bėda su tautišku stiliumi, nors Lietuvos žmonės buvo tautiški, pilietiškai sąmoningi, tik elito atstovai galėjo įpirkti vienetinius vietinių tautodailininkų ir menininkų darbus. Negalėję įpirkti menininkų darbų pvz.: baldų, žmonės (dažniausiai moterys) patys gamino detales savo namams, puošiančias ir atspindinčias tautiškumą, tai buvo nerimo, siuvinėjimo dirbiniai. Susidomėjusius menu buvo rengiami kursai su profesionalių dailininkų pamokomis. Mokoma ne tik piešimo bet ir kitų dalykų kaip ornamentai ne tik kitų tautų, bet žinoma ir Lietuvos, perteikti juos ant įvairių dirbinių, stilizuoti, taip nepamirštant lietuviško tautiškumo buvo rengiami būsimi dekoratoriai. Kad ir kaip modernizmas bandė įsiskverbti, jis nenurungė tautiškumo propagandos gyvavusios po baisaus karo laikotarpio.⁷²

Vienas iš tarpukario simbolių Kauno karininkų ramovė⁷³, reprezentacinis to meto objektas, kuriame iki šių išlikęs bei pamažu restauruojamas autentiškas interjeras. Karininkų ramovė gal neturi išskirtinės išorinės pastato išvaizdos, bet šio objekto vidus, interjeras, yra vienareikšmiškai unikalūs.⁷⁴ Įspūdingiausio erdvės suprojektuotos antrame pastato aukšte: reprezentaciniame prezidento kambaryje, Vytauto seklyčioje. Šiam kambariui sukurti unikalūs baldai: didelis 4 metrų ilgio stalas, dvylika fotelių, dvylika kėdžių, dvylika taburečių, du staleliai rūkymui ir viena vitrina karo dovanoms laikyti. Baldus kūrė – Gerardas Bagdonavičius. Ne visi profesionalūs baldų kūrėjai buvo teigiamos nuomonės apie

⁷¹ Lijana Šatavičiūtė, *Modernaus būsto idėja tarpukario Lietuvoje tarp funkcionizmo ir tautinio romantizmo*, [http://www.lmaleidykla.lt/publ/1392-1002/2011/4/2011-4\(275-290\).pdf](http://www.lmaleidykla.lt/publ/1392-1002/2011/4/2011-4(275-290).pdf) [žiūrėta 2015-05-25]

⁷² Rasa Bertašiūtė et al. *Lietuvos tarpukario architektūrinis palikimas: materialumo ir nematerialumo dermė*, (Kaunas: KTU leidykla „Technologija“, 2015), p. 145.

⁷³ 1931-1937 m.. Architektai: Stasys Kudokas, Elmar Lohk, Herbert Johanson, Vladimiras Dubeneckis, Jonas Kriščiukaitis, Kazys Kriščiukaitis, Mykolas Songaila ir Jonas Kova-Kovalskis.

⁷⁴ Rasa Bertašiūtė et al. op., cit, p. 145.

šiuos baldus. Garsiausiai pasisakė Jonas Prapuolenis, savo laiške išreiškęs nuomonę, jog stalo, stalelio, vitrines, kėdės, taburetės projektai – “kitų tautų baldų atgyvenusių formų nevykęs kopijavimas, kaipo ne į savo sritį ateitnančio asmens dirbtinas teatrališkumo pareiškimas.”⁷⁵ Taip pat J. Prapuolenis teigė, kad per pasaulinę parodą Paryžiuje 1925 m. paaiškėjo – kad geram baldui svarbiausia jo paskirtis. Nepaisant skirtingų nuomonių, šio kambario baldai išlieka vienas įdomiausių to laikotarpio lietuviško dizaino balduose pavyzdžių.⁷⁶

Pasak Linos Preišegalavičienės disertacijos - tarpukario baldus galima skirstyti į 3 grupes:

1. retrospektyvinių formų baldai (etniniai, neogotikiniai, neobarokiniai, neoklasicistiniai,);
2. modernizmo formų baldai (racionalūs, funkcionalūs baldai integruotos sieninės spintos ir lentynos, sekcijos);
3. mišrios stiliškos baldai (kurta profesionalių menininkų, vienetiniai baldai),⁷⁷

Tarpukariu funkcionalumo siekė visi, tarsi atitikdami 1925 m. pasaulinės parodos Paryžiuje tendencijas, bet interjerų stiliaus vieningumas būdingas tik vidutinio ir aukšto gyventojų sluoksnio gyvenamosioms patalpoms, bei reprezentaciniams valstybinės paskirties interjerams.⁷⁸ Profesionalūs interjerai, kurti kvalifikuotų architektų buvo vieningi: nuo sienų apdailos iki baldų, šviestuvų, derinamos spalvos, formos ir detalių. Modernizmui priskirtoje baldų grupėje - funkcionalūs, ekonomiškai baldai, aiškių geometrinių formų; šie baldai dažniausiai be puošybos, rodoma natūrali medžio tekstūra, estetiškai „įlieti“ interjere.⁷⁹ Baldai kurti profesionalių architektų, apgalvojant baldų matmenis, konstrukciją, medžiagiškumą, spalvas, kuo paprastesnę gamybą, bei priežiūra po to. Modernizmo formų baldai nebuvo itin populiarūs visuomenėje. Bet pasikeitusios ekonominės sąlygos ir modernių architektų įtaka – racionalumas, paprastumas buvo traktuojama kaip nauja, lyg

⁷⁵ Karininkų ramovė Kaune (Išlikęs, k.k.v.r.1137), in <http://www.autc.lt>, <http://www.autc.lt/lt/lt/architekturos-objektai/881?id=881> [žiūrėta 2015-11-15]

⁷⁶ Karininkų ramovė Kaune (Išlikęs, k.k.v.r.1137), in <http://www.autc.lt>, <http://www.autc.lt/lt/lt/architekturos-objektai/881?id=881> [žiūrėta 2015-11-15]

⁷⁷ Lina Preišegalavičienė, Interjeras tarpukario Lietuvoje: veiksniai, formos, tendencijos = The interior of the interwar period in Lithuania: factors, forms, trends. Daktaro disertacija. Vytauto Didžiojo universitetas, 2014. p. 61.

⁷⁸ Ibid., p. 62.

⁷⁹ Ibid., p. 74.

negirdėta prabanga, žmonių nuomonę keitė.⁸⁰ Kitas šių baldų pranašumas tai, kad jie labai padėjo taupyti erdvę, dėl konstrukcijos tiesių linijų, talpumo. Šiems baldams būdinga – natūralią medieną arba faneruotus didelių apimčių paviršius derinti su juodos spalvos detalėmis.⁸¹ O atvejais kai šie dideli baldų paviršių plotai buvo dažomi baltai ar šviesiai jie buvo derinami su ryškios spalvos detalėmis (tamsiai mėlyna, oranžinė, žalia).⁸² Toks medžiagų ir spalvų derinimas balduose buvo populiarus Europoje. Taigi tarpukario laikotarpiu minimalizmo bruožais pasižymėjo modernizmo stiliaus baldai. Tai nulemta prioritetų analogijos: funkcija, mažai puošybos, aiškių geometrinių formų vyravimas ir racionalumas.

Tęsiant analizę Lietuvos baldų dizaino raidos tema, reikia aptarti Lietuvos sovietmečio laikotarpį. Suprantama polėkio, laisvės kūrybai, naujovių diegimo sunku tokioje aplinkoje rasti, kuomet esi stebimas, kad tik nenusižengtum vyraujantiems standartams ir įsakymams iš valdžios, t.y. gaminti daug baldų pagal šabloną. Laikui bėgant buvo sukurtas baldų projektavimo nacionalinis biuras, deja ir jam teko sunkiai kovoti su tuometine valdžia dėl norimų kurti, projektuoti ir diegti naujoves balduose.⁸³ Biuras išsiplėtė įtraukdamas į veiklą eksperimentinę baldų laboratoriją, kurioje su staliais buvo gaminamos ir bandomos įvairios baldų idėjos. Nors baldai turėtų būti pritaikyti pagal skirtingus žmonių poreikius, Sovietų sąjungoje visi turėjo gyventi pagal vieną šabloną, trumpai tariant, be individualios saviraiškos. Kadangi Lietuva buvo Sovietų sąjungos sudėtyje, kurios sienos buvo uždarytos, medžiagos, reikalingos baldų gamybai buvo tik vietinės; trūko technologijų ir medžiagų įvairovės; baldai atrodė skurdžiai. Laikotarpio pradžioje baldai gaminami tik rėminės konstrukcijos, vėliau imta gaminti faneruotus, kartais skydinius baldus.⁸⁴ Bet tai pasikeitė, po permainų tarp projektuotojų, įgijus daugiau patirties, pradėjus imti pavyzdį iš skandinavų baldų dizaino.⁸⁵ Nors technologijų ir aukščiausios kokybės vis dar trūko, bet baldai pradėjo atrodyti patraukliau, minimalizmo estetikos šviesoje, su elegancijos prieskoniu. Biure gavus

⁸⁰ Lina Preišegalavičienė, *Interjeras tarpukario Lietuvoje: veiksniai, formos, tendencijos* = The interior of the interwar period in Lithuania: factors, forms, trends. Daktaro disertacija. Vytauto Didžiojo universitetas, 2014. p. 74.

⁸¹ Ibid., p. 75.

⁸² Ibid., p. 75.

⁸³ Vytautas Beiga, *Lietuviškų baldų dizaino kūrėjai 1957 – 1990*, (Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, „Standartų“ spaustuvė, 2013), p. 14

⁸⁴ Antanas Morkevičius ir Bronislovas Papreckis, *Baldų gamyba*, (Vilnius: Valstybinė Politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1964), p. 7.

⁸⁵ Vytautas Beiga, op., cit. p. 14.

užsakymus iš valdžios, vadovai konkretų užsakymą paskirdavo vienam projektuotojui, kuris turėjo išanalizuoti projekto galimybes, sąlygas, problemas, ieškojo analogų bei buvo atsakingas už projekto įgyvendinimo eigą. Jei visuomeninės paskirties baldai - studijuojamas būsimos apstatomos erdvės projektas.⁸⁶ Atėjus eskizavimo laikotarpiui, kiekvienas eskizas būdavo tvirtinamas raštu. Eskizai pristatomi biuro vadovams, kolegoms bei suinteresuotiems užsakyto asmenims. Po svarstymų, pasirenkamas būsimos gaminio eskizo variantas. Šis patvirtintas variantas perbraižomas. Šį dizainerio brėžinį perėmus konstruktoriams, kurie detalizuodavo brėžinius, dar būdavo konsultuojamasi su staliais dėl konstrukcinių savybių. Dėl šių konstruktorių taisymų, iškildavo ginčytinų klausimų dėl baldų autorystės: ar baldas buvo tik dizainerio darbas, ar ne.⁸⁷ Po Nikitos Chruščiovo reformos Sovietų sąjungoje, visos respublikos, įskaitant ir Lietuvą gavo šiek tiek daugiau menamo savarankiškumo. Lietuvos baldų pramonėje tai pasireiškė galimybe modeliuoti savo norimą asortimentą. Ši idilė netruko, nes sovietinė valdžia vėl paskelbė naujas sąlygas. Kalbant apie baldų tendencijas maždaug 1960 metais atėjo baldų – komplektų banga, tai reiškė, kad namus reikia apstatyti vieno stiliaus baldais.⁸⁸ Deja, gamintojai pateikė vos porą skirtingų baldų komplektų ir taip visi interjerai ėmė panašėti vienas į kitą. Projektuotojai bandė taisyti padėtį, kurdami panašius skirtingų funkcijų baldų grupes, taip žmogus galėjo pats susirinkti reikiamų baldų komplektą. Valdžiai – planiniam ūkiui, tai nepatiko, ir piniginių atžvilgiu baldų komplektai daug geriau pasiteisino, todėl grįžta prie baldų komplektų projektavimo. Kita tuometinė baldų projektavimo kategorija – reprezentaciniai baldai Lietuvos pastatams.⁸⁹ Kadangi tai buvo išskirtiniai interjerai bei baldai, naudojamos brangesnės, ne tokios įprastos medžiagos, įvairesni stiliai, formos. Būtent taip atėjo naujovės, taip eiliniai žmonės susipažino su tam laikotarpiui modernesnės stilistikos, medžiagos baldais. Baldai buvo projektuojami modernioms kavinėms, viešbučiams ir kultūros įstaigoms. Projektuotojai integruojamas naujoves teisinio objektų bei jų architektūros išskirtinumu. Paminint žymiausius dizainerius, projektuotojus tai – Vytautas Beiga (1928-2011 m.), 1948 -1954 m. studijavo architektūrą Kauno politechnikos institute, kuris nuo 1971 m. tapo biuro direktoriaus pavaduotoju baldų ir interjero projektavimo reikalams. Jo kūrybos žymiausiu nuopelnu galima įvardinti 1958

⁸⁶ Vytautas Beiga, *Lietuviškų baldų dizaino kūrėjai 1957 – 1990*, (Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, „Standartų“ spaustuvė, 2013), p. 14.

⁸⁷ Ibid., p. 14.

⁸⁸ Ibid., p. 15.

⁸⁹ Ibid., p. 15.

m. sukurtus korpusinius baldus iš unifikuotų elementų – skydų. Šis sprendimas pripažintas SSRS išradimu, o baldai gaminti 12 metų Vilniaus baldų kombinate.⁹⁰ Kitas Lietuvos žymesnių projektuotojų – Lygija Marija Koslauskaitė – Stapulionienė (1928 m.) 1954 m. įgijo inžinierės – architektės specialybę Kauno politechnikos institute. Šios projektuotojos kūrybinių darbų sąrašė daug baldų, kurtų reprezentaciniams objektams, pvz.: Vilniaus Sporto rūmų salei ir kitoms patalpoms (1970 m.), M. K. Čiurlionio galerijos priestatui Kaune (1974 m.), Vilniaus Operos ir Baleto teatro vestibulio barų baldai (1974 m.), „Erfurto“ restoranui (1975 m.) sukurti minkštieji baldai, krėslai, lenktos formos sofas, aptraukti oranžinio – gelsvo atspalvio oda.⁹¹ Projektuojant visuomeninės paskirties objektus, sąlygos kurti baldus buvo palankesnės, dėl didesnės kūrybinės laisvės ir aiškios objekto erdvių paskirties. Architektūriniai sprendimai pastatuose dažnai būdavo stačiakampiai tūriai, kuriuos projektuojami baldai turėtų „pagyvinti“, puošti (forma, spalva, tekstūra,) atskirti tam tikras norimas erdvės zonas.⁹²

Kalbant apie šį laikotarpį, aktualu minėti ir 1958 m. kavinės „Neringa“ projektą, kurio autoriai – architektai Algimantas ir Vytautas Nasvyčiai. Šiems autoriams tai buvo pirmasis tokio masto darbas. 1959 m. atidaryta kavinė tapo vieta pavalgyti ar išgerti, bet ir diskusijų, pokalbių vieta, visais gyvenimo klausimais.⁹³ Projektuodami šį objektą architektai siekė šiuolaikiškame interjere sukurti lietuvišką dvasią, tai padaryti ne tiesmuku būdu. Su vakarietiška architektūra, autoriai susipažino Maskvoje, taip pat naudojo bibliotekų fondus su užsienio žurnalais ir katalogais, nudirbta daug darbo tam, kad objektas turėtų originalumo ir modernų įvaizdį⁹⁴. Interjeras „Neringoje“ tuo sovietmečio laiku buvo gana neįprastas: trikampio stalviršio stalai, fontanėlis, durys su metalo grotelėmis. Pasirinktas „laisvas“ restorano vidaus planas, kai erdvės susipina tarpusavyje.⁹⁵ Interjere taip pat netiesmukai matoma liaudiško meno tradicija. Minimalizmą šiame restorano interjere galime atrasti

⁹⁰ Vytautas Beiga, *Lietuviškų baldų dizaino kūrėjai 1957 – 1990*, (Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, „Standartų“ spaustuvė, 2013), p. 26.

⁹¹ Ibid., p. 48.

⁹² Ibid., p. 201.

⁹³ Dovilė Jablonskaitė, *Vilniaus „Neringai“ – 55-eri: konjako iš po skverno laikai baigėsi, bet legendos nemiršta*, in [www.15min.lt](http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vilniaus-neringai-55-eri-konjako-is-po-skverno-laikai-baigesi-bet-legendos-nemirsta-56-464373) <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vilniaus-neringai-55-eri-konjako-is-po-skverno-laikai-baigesi-bet-legendos-nemirsta-56-464373> [žiūrėta 2015-11-15]

⁹⁴ Audrius Musteikis, *Motulės „Neringos“ legenda*, in [www.lzinios.lt](http://lzinios.lt/lzinios/gimtas-krastas/motules-neringos-legendos/134969) <http://lzinios.lt/lzinios/gimtas-krastas/motules-neringos-legendos/134969> [žiūrėta 2015-11-15]

⁹⁵ Algimantas Mačiulis, *Architektai Algimantas ir Vytautas Nasvyčiai* (Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2007), p. 105.

specialiai šiam interjerui suprojektuotuose balduose : pagrindinės salės kėdės, stalai, turėjo skandinaviškų minimalistinių bruožų savo forma, konstrukcija. Tai patvirtina ir patys autoriai: „Tuo metu mums imponavo suomių modernioji architektūra, A. Alto kūryba, norėjome perimti iš jų tai, kas mums artima – šiaurietišką mąstymą, saikingumą.“⁹⁶ Po diskusijų žmonės tai priėmė ir pamėgo, o spaudoje publikuotas teigiamas įvertinimas.⁹⁷ 1970 m. restorano „Neringa“ interjeras įtrauktas į *Lietuvos architektūros paminklų, saugojamų valstybės, sąrašą*.⁹⁸ 2001 m. restorane buvo atliktas kapitalinis remontas.⁹⁹ Taigi, šį projektą galima priskirti prie to laikotarpio reprezentacinės paskirties objektų, o kai kurios „Neringos“ interjero objektų formos kaip pvz.: trikampo stalviršio, trikojai staliukai turi minimalistinio skandinaviško prieskonio.

Minimalizmo apraiškų sovietmečio laikotarpiu pastebima kai kuriuose masinių gamybos baldų projektuose. Galimai, tai lėmė ne meninės aplinkos priežastys, ne meistriškumas ar dizainerių saviraiška, o medžiagų įvairovės, techninių trūkumų gamyboje ir projektuotojų patirties stoka. Pirminis minimalizmas buvo tarsi „iš reikalo“, bet, metams bėgant, projektuotojai, įgiję vis daugiau patirties ir ėmę pavyzdį iš tuometinio skandinaviško dizaino, kėlė baldų dizaino lygį sovietinėje Lietuvoje. Pasirinkimą ar projektuoti baldą minimalizmo šviesoje, ar rinktis labiau puritonišką bei rafinuotą baldų formą lėmė interjerų architekto arba dizainerio saviraiška bei siekis kurti vieningus architektūros ir interjero projektus. Sovietmečio masinės gamybos baldų dizainas dar nebuvo tapęs tokiu kokybišku, konstrukcijos, medžiagų atžvilgiu, bet buvo matyti pasistūmėjimas estetiškesnio rezultato link.

Paskutinis aptariamas etapas Lietuvos dizaino raidoje – šiuolaikinis Lietuvos dizainas. Atgavus nepriklausomybę Lietuvoje konkurencingumo atžvilgiu po truputį atsigavo ir pramonė, susikūrė daug įvairių firmų, gaminančių ir projektuojančių baldus masiniams užsakymams Lietuvoje ar eksportui. Lietuvos įmonės gauna nemažai užsakymų gaminti

⁹⁶ Algimantas Mačiulis, *Architektai Algimantas ir Vytautas Nasvyčiai* (Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2007), p. 102.

⁹⁷ Audrius Musteikis, op. cit., *Motulės „Neringos“ legenda* [žiūrėta 2015-11-15]

⁹⁸ *Apie restoraną*, in www.restoranasneringa.lt <http://www.restoranasneringa.lt/Apie-restorana-819.html> [žiūrėta 2015-11-20]

⁹⁹ Dovilė Jablonskaitė, *Vilniaus „Neringai“ – 55-eri: konjako iš po skverno laikai baigėsi, bet legendos nemiršta*, in www.15min.lt <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vilniaus-neringai-55-eri-konjako-is-po-skverno-laikai-baigesi-bet-legendos-nemirsta-56-464373> [žiūrėta 2015-11-15]

baldus IKEA prekiniam ženklui, taip skatinant ekonominę raidą, bet atvirkščiai: gaminiai po IKEA vėliava nepopuliarina Lietuvos dizainerių kūrinių, neskleidžia žinios apie jų kūrybingumą. Taip pat gausu įmonių, gaminančių vienetinius gaminius pagal individualius užsakymus. Naujausios gamybos technologijos, šiuolaikinės medžiagos, inovatyvios medžiagos prieinamos ir Lietuvoje, tad baldų įvairovė ir pasiūla didelė.

Jau dvidešimt metų vyksta kasmetinė tarptautinė baldų paroda, pristatanti lietuviškų baldų gamintojų naujienas. Atskirai eksponuojami ir naujausi dizaino studentų darbai. 2015 m. baldų parodoje „Baldai 2015“ didžiausią ekspoziciją turėjo „Magrės baldai“, pristatę naujausias tendencijas, baldus su išmaniosiomis technologijomis tai papildomai užsakoma dalimi „Baru“, kurioje įtaisytos audiopanelė, reguliuojama lentyna, bei daiktadėžė. Kita naujiena - automatiniu būdu valdomas baldas, nenuspėjamai transformuojantis į dvigulę lovą. Parodų rengimas baldų tema bei dalyvavimas juose, rodo Lietuvos gamintojų bei dizainerių norą kurti pasaulinių dizaino tendencijų šviesoje. Vyraujančios kryptis Lietuvos baldų dizaine yra skandinaviškas stilius, pasižymintis minimalia formos raiška, kuomet siekiama jaukių ir manieringais baldais neperkrautų interjerų. Kita tendencija – daugiafunkciai baldai, taupantys brangią namų erdvę, ypač mažuose butuose.¹⁰⁰ Daugiafunkciai baldai rečiau būna minimalios raiškos dėl konstrukcijos subtilybių, aprėpiančių kelias funkcijas. Tai proporcingai atsispindi jų formoje. Visuomenė, besidominti naujausiomis pasaulinėmis idėjomis, taip pat tampa išradingesnė ir nebebijanti naujovių. Tai puikiai matoma šiuolaikiniuose interjero projektuose bei baldų projektavimo idėjose. Ir dalis verslo, ir švietimo įstaigos, pvz.: Vilniaus dailės akademija, inspiruoja projektus, atspindinčius pasaulines tendencijas. Taip ugdomi jauni talentai, vėliau neleisiantys Lietuvai atsilikti dizaino pasaulyje.

Apibendrinant baldų dizaino raidą Lietuvoje, matyti, jog lietuvių liaudies baldams būdingas organiškas primityvumas ir minimalizmo raiška formoje. Tarpukariu kurti baldai buvo puošnūs, atskirais atvejais linkę į formą, gaminami pagal užsakymą, tikri meno kūriniai, kuriuos mėcenavo tuometinis elitas. Vyravo tautinis stilius, visuomenei uoliai puoselėjant savo kultūros šaknis. Sovietmečiu buvo aktualūs pramonės penkmečių planai,

¹⁰⁰ LRT Radijo laida „Ryto garsai“ *Baldų ir interjero dizaineris: lietuvių skonis tobuleja ir artėja prie europinio*, in www.15min.lt
<http://www.15min.lt/naujiena/laisvalaikis/ivairenybes/baldu-ir-interjero-dizaineris-lietuviu-skonis-tobuleja-ir-arteja-prie-europinio-61-493361> [žiūrėta 2015-06-11]

laiku įvykdyti užsakymai; tad naujos mintys originalumas nebuvo prioritetas. Dizainerių darbas neretai priklausė nuo šablonų. Dalyje serijinės gamybos baldų atspindėjęs minimalizmas buvo galimai paveiktas visuotinio stygiaus faktoriaus. Minimalizmas profesionalų kurtuose autorinio stiliaus balduose artėjo vakarietiško tendencijų link, atspindėjo architektų ir dizainerių saviraišką, galimai buvo savotiškas reveransas Alvar Alto, Tapio Wirkkala kūrybai. Laikui bėgant ir aplinkybėms keičiantis pamažu išaugta į daug originalesnius, patrauklesnius įvairiais būdais ir įvairiais raštais puoštus namų interjero puošmenas – baldus. Šiuolaikiniame baldų dizaino lauke aktuali etnodizaino tendencija, cituojanti neprofesionalios gamybos baldų raišką, moderniai atkartojanti detales, gebanti organiškai atspindėti minimalizmo bruožus.

3. MINIMALIZMO TENDENCIJOS STIPRYBĖS IR SILPNYBĖS, KURIANT ŠIUOLAIKINĮ BALDĄ

3.1. Minimalizmas *versus* šiuolaikinis pramoninis dizainas: pranašumų ir trūkumų akistata

Šiuolaikinis pramoninis¹⁰¹ dizainas - daiktų meninis konstravimas¹⁰² šiame moderniame amžiuje yra labai įvairus. Įvairovė ryški ne tik objektų funkcijose, bet formos ir stilistikos raiškoje. Baldų stilistikos įvairovė šiuolaikinio dizaino kontekste itin plati:

1. klasikinis stilius (pasižymi elegancija, detalėmis, baldo mediena raižyta stilizuotais gamtos motyvais, ornamentais, gali būti inkrustuotų detalių);
2. Provanso stilius (būdingi šviesių spalvų tonai, dažnai tai savų šeimos baldų restauravimas šia stilistika, bet būna ir naujų šio stiliaus baldų, tai laiko paženklinanti baldai);
3. *pop-art* stilius (emocingas, linkęs šokiruoti stilius, pasižymi originaliu dizainu, ryškiomis spalvomis, nelinkęs į natūralias medžiagas);
4. *retro* stilius (šiuolaikiškumo ir istorinių formų mišinys, žaismingas, grafiškas, vyrauja spalvos, įvairūs raštai, tarpusavyje viskas suderinta, vyrauja apvalios formos);
5. modernus minimalistinis stilius (pasižymi aiškiomis tiksliomis linijomis, spalvų tonai nublinksta prieš formą, atsisakoma dekorų elementų, dominuoja plokštumos);
6. eklektiškas stilius (būdinga klasikiniai baldai ryškių spalvų tonuose, ekscentriškas įvaizdis);
7. skandinaviškas stilius (dominuoja šviesūs spalvų tonai, paprastumas, natūralios medžiagos, aiškos formos, detalių nėra arba jų visai mažai);
8. senovinis stilius (tam tikro laikotarpio antikvariniai autentiški baldai);
9. futuristinis stilius (būdinga objektų transformacija, metalų spalvų atspalviai,

¹⁰¹ Žodynas: Pramonė - 1. žaliavų, energijos gavyba, gamybos priemonių ir vartojimo reikmenų gamyba. in Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, <http://dz.lki.lt/get/69514/> [žiūrėta 2015-11-10]

¹⁰² Pramoninis dizainas, in Start business, <http://www.startbusiness.lt/augimas/tyrimai-ir-intelektine-nuosavybe/pramoninis-dizainas> [žiūrėta 2015-11-10]

ryškių spalvų – akcentų naudojimas, lengvos, modernios, praktiškos medžiagos).¹⁰³

Vyraujantys dizaino stiliai atsispindi įvairiose srityse: elektroninių prietaisų, buitinės technikos reikmenų, automobilių dizaine ir pan. Dizaino raiškai esant įvairiai, vartotojas gali rinktis iš didelės pasiūlos. Galimai, pasirinkimą lemia ne tik finansinės galimybės, bet ir objekto įvaizdis, jo keliama emocija vartotojui. Minimalistinio stiliaus įtakoje sukurti daiktinio dizaino pavyzdžiai dėl neapkrautos, nemanieringos formos, linijų švaros neapsunkina žmogaus vidinės savijautos. Skirtingai, senovinio stiliaus baldai ne tik rafinuoti, bet būdami autentiški neša istorijos bagažą. Provanso stilius tėra madingas skolinsys iš Prancūzijos regiono. Pop-art' stiliaus baldai neretai balansuoja ant kičo ribos, eklektiškų formų baldai būna itin ekscentriški, orientuoti į formą bei įvaizdį.

Veiksny, lėmęs Japonijoje minimalistinio dizaino baldų aktualumą, yra žmogaus gyvensenos filosofija. Jos pagrindas - religijos (šintoizmas ir budizmas), gamta, kurioje svarbiausia žmogaus vidinė savijauta, harmonija su pačiu savimi, su aplinka, kurioje gyvena. Visi šie dalykai brandina emocijas, o siekiant harmonijos jų reikia pačių „skaidriausių“, „lengviausių“. Japoniški sodai, skirti tapti ramybės oaze žmogui ar augalų parodos vieta, kur kiekvienas augalas turi jam skirtą vietą, vandens tvenkinėliai tartum natūraliai sutverti gamtos, sukurti vingiuojantys akmeniniai takeliai, leidžiantys pavaikščioti po estetinio vaizdo, ramybės kupiną aplinką. Neapkrauti būstai įvairiais daiktais, baldais, patys daiktai neperkrauti puošyba, griežto, „švaraus“ vaizdo tai – minimalizmo požymiai ir harmonijos su aplinka siekis. Tokie aplinkos požymiai neapkrauna žmogaus proto pertekline informacija, netrikdo žmogaus dvasinės savijautos. Todėl minimalizmas toks natūralu ir organiškas, savaime suprantamas reiškinyje japonų kasdienybėje. Jų vartojami minimalistinės stilistikos baldai generuoja harmoningą būvį.

Svarstant apie minimalizmo stilių ir jo pranašumus bei trūkumus baldų dizaine, vienareikšmio atsakymo rasti nepavyks. Šio stiliaus baldai kiekvienam žmogui individualiai gali atrodyti, turintys daugiau arba mažiau trūkumų, arba tobuli. Ryškus minimalizmo stiliaus pozityvus bruožas yra išgryninta, organiška emocija, išplėstinės ar perteklinės tikrovės aplinkoje. Taip pat šio stiliaus baldai nėra reiklūs kitiems, toje pačioje aplinkoje

¹⁰³ *Futuristinis stilius interjero dizaino*, in Interjero dizaino studijos, <https://dizainostudija.wordpress.com/2015/06/20/futuristinis-interjero-dizaino/> [žiūrėta 2015-11-10]

esantiems baldams, organiškai įsiterpiantys į šiuolaikinius interjerus. Tai lanksčios stilistikos baldai, galintys respektuoti esamą aplinką.

Mąstant apie minimalizmo trūkumus baldų dizaine, šio stiliaus baldas gali atrodyti gan perdėm „šaltas“, itin lakoniškas. Stereotipinio požiūrio klientui gali užkliūti baldo *paprastumas*, galimai asociatyvus su *prastumu*. Prie trūkumų minėtina minimalistinio baldo funkcijos išpildymo sąlyga. Ar visuomet šie baldai patogūs? Tam tikros minimalistinės stilistikos baldų konstrukcinės ypatybės pataikauja formai, tad funkcija ir patogumas nukenčia. Analogiškai, minimalistinis baldas ne visuomet atliepia šiuolaikinius ergonomikos reikalavimus, retkarčiais, nors ir skirti kasdieniam naudojimui, nėra patogūs. Kaip trūkumas paminėtinas ir minimalistinių baldų homogeniškumas - tik retais atvejais baldų gamintojams pavyksta minimalistinės funkcijos balduose integruoti kelias funkcijas (sofą paversti ergonomiška dvigule lova) ir transformavimo galimybę.

Šiuolaikinis dizainas itin rūpinasi savo materialiu įvaizdžiu: stilistinė įvairovė labai plati, dažnai susipinanti tarpusavyje ne tik objekto dizaine, bet ir interjeruose; dažnas kičo reiškinys. Šioje vaizdinės informacijos tikrovėje, palanki minimalizmo stilistikos raiška, kuri išlaisvina žmogų nuo informacijos pertekliaus. Ji aiškia bei organiška linijų gaida įsilieja į aplinką, neapsunkindama žmogaus kasdieninio gyvenimo, tampa organišku ir funkcionalių erdvės formantu.

3.2. Tiriamojo darbo rezultatų taikymas šiuolaikiniame pramoniniame dizaine

Pritaikant šio tiriamojo magistrinio darbo rezultatus ir įgytas žinias, prasminga atsisipirti nuo minimalistinių baldų trūkumų. Greičiausiai pastebimas trūkumas kritiškai nusiteikusių šios stilistikos baldų atžvilgiu tai – perdėtas paprastumas, aiškumas, detalių trūkumas, tam tikrai vartotojų kategorijai asociatyviai atrodantis kaip *prastumas*. Švari baldo forma gali atrodyti nuobodi, niūri, tarsi varguoliška, tarytum „paprasti baldai – paprastiems žmonėms“. Kitu trūkumu galima bandyti įvardinti minimalistiniuose balduose trūkstamą komfortą. Kartais minimalistinių baldų dizaineriai taip susitelkia ties forma, estetika, ir pamiršta pagrindinį aspektą kuriant baldą – funkcionalumą. Be funkcionalumo estetiškos išvaizdos baldas tampa tarsi meno kūrinium, neatitinkančiu kasdienybės poreikių. Pagrįsta

manyti, jog vienas esminių minimalistinės tendencijos trūkumų yra nepakankamas dėmesys funkcijai bei baldų ergonomikai. Galiausiai, minimalistinės tendencijos baldai dėl formos taupumo tarsi ir būtų pritaikyti mažoms erdvėms. Visgi jie perdėm homogeniški, tik atskirais atvejais siekiantys daugiafunkciškumo. Pastaruoju metu intensyviai urbanizuotose teritorijose populiarėja itin maži būstai, pvz.: 40 kv/m, o kartais dar mažesni, butai, kuriuose baldai turi neišvengiamai išpildyti bent kelias funkcijas. Tad, remianti šio tirimajo darbo medžiaga, galima sukurti tokių minimalistinės tendencijos baldų, kurie neprieštarautų šios stilistikos estetinei raiškai, o kartu pasižymėtų daugiafunkciškumu.

Kaip anksčiau minėta, neprofesionalių lietuviškų baldų dizaino raidos etapas svarbus dėl estetiškos raiškos artumo minimalizmo principams. Raiška liaudies balduose artima minimalizmo stiliaus bruožams baldų monumentalumu, tiesiomis linijomis, funkcionalumu. Kituose aptartuose Lietuvos baldų dizaino laikotarpiuose minimalizmo apraiškų baldų dizaine taip pat pastebėta, bet lietuvių neprofesionalios kūrybos baldai turi išskirtinę vertę Lietuvos baldų dizaino kontekste. Toks teiginys grindžiamas liaudies baldų tapatumu su aplinka: tai lietuvių baldų dizaino ištakos; nuo šių baldų vyko dizaino raida, keitėsi gamybos technikos, medžiagos ir konstrukciniai sprendimai. Liaudies baldų dizainas turėjo savų privalumų, pvz.: funkcionalumas buvo pirmoje vietoje; žmogus gamino baldą tam, kad jį naudotų kasdien, kad padėtų buityje, kasdieniniame gyvenime, o ne taptų nefunkcionalia erdvės dekoracija. Kitas to laikotarpio baldų privalumas – tai natūralios, vietinės medžiagos, nenuodijančios gyvenamos aplinkos. Taip pat, bent jau ankstyvieji baldai buvo gaminami be klijų, sutvirtinimui naudojant įvairius sumeistrautus kaisčius ar pvz.: plokščių galų įpjovos formas – *kregždės uodegas*, kurias taip išpjovus ir sunėrus, sunertas baldas tampa labai tvirtas.

Tiriant Lietuvos neprofesionaliuosius baldus aiškėjo, kad pagrindiniai liaudies baldai: stalai, suolai, kėdės ir lovos, aktualūs ir naudojami. Kai kurie labiau primiršti ir šiuolaikinio baldų dizaino kontekste patyrę metamorfozes: rankšluostinės, šaukštdėtės, skrynios ir kuparai.¹⁰⁴ Pirmosios skrynios žinomos jau nuo XVI a. dvaruose, skirtos susidėti drabužiams paprasčiausiai sukaltos iš lentų, nedažytos ir apkaustytos metalu. XX a. antrojoje pusėje feodalizmo laikotarpio turbūt geriausiai žinomos – kraičio skrynios. Siejamos su netekėjusiomis kaimo merginomis ir jų mamų sukrautu kraičiu t.y. audinių

¹⁰⁴ Akvilė Mikėnaitė, *Lietuvos liaudies baldai*, (Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, „Spindulys“, 1992), p. 8.

ritiniais, dažniausiai lininiais, jei mergina turėdavo antrą ar daugiau skrynių, jose būdavo¹⁰⁵ atskirai sukrauti jaunosios rūbai, būsimam šeimyniniam gyvenimui. Šios skrynios eidavo iš kartos į kartą. Be kraičio skrynių egzistavo ir antra skrynių rūšis – samdinių skrynios. Tai skrynios, kurios buvo skirtos susidėti daiktams keliaujant darbininkui tarnauti pas ūkininką, lyg šių dienų – lagaminai.¹⁰⁶ Šiuo atveju prasminga regeneruoti skrynias, atrandant joms ne mažiau dviejų funkcijų: sandėliuoti daiktus, tarsi suolą pritaikyti skrynią sėdėjimui, ar stalui. Skrynių konstrukcija ir vizualinės estetika itin artuma minimalistinei stilistikai. Toks tikslas kyla dėl anksčiau aptarto minimalistinių baldų trūkumo – funkcinio homogeniškumo, ir noro jį pašalinti, siekio įrodyti, jog minimalistinės stilistikos baldas gali būti ir daugiafunkcis, atliepti ne tik erdvaus, bet ir mažo būsto poreikius. Taip neprofesionalios kūrybos baldas – kuparas, skrynja patirtų savo regeneraciją, įkūnydamas savyje minimalistinės estetikos raiškos formą. Išplėstinėje tikrovėje ir informacijos prasme perteklinėje aplinkoje minimalizmo estetika neišvengiama, siekiant balanso ir harmonijos. Kita vertus, minimalizmo baldų raidoje būtini kokybiniai pokyčiai, atliepiantys šiuolaikinės intensyviai urbanizuotos erdvės poreikius.

¹⁰⁵ Vitas Valatka, *Kraičio skrynios ir kraitis*, http://zam.mch.mii.lt/Mokslas/Valatka_kraitis.htm [žiūrėta 2015-10-21]

¹⁰⁶ Elvyra Usačiovaitė, *Lietuvių liaudies ornamentai, valstiečių baldų puošybos ir simbolikos bruožai*, (Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1998), p. 12.

IŠVADOS

1. Išanalizavus minimalizmo atsiradimą ir palaipsnį tapimą meno srove, galima teigti, jog stiliaus įsivyravimą lėmė menininkų noras kalbėti nauja meno kalba, vienok, naudojant nuo seno žinomą meno kalbos sintaksę. Antai, analizuojant minimalizmo pradus architektūroje, paaiškėjo, kad pirminė minimalistinė raiška atsirado kartu su pirmųjų civilizacijų branda. Jau tuomet tobulumo siekta paprastomis ir santūriai manieringomis geometrinėmis formomis.
2. Tiriant ir lyginant minimalizmo raišką skirtingose šalyse paaiškėjo, jog minimalizmo šaknys stipriausios ir giliausios yra Japonijos kultūroje. Tai nulemta japonų gyvenimo filosofijos, gamtos, klimato bei vyraujančių religijų. Šie aspektai stipriai paveikė japonų sąmonę ir reiškinyms dabar žinomas – minimalizmo pavadinimu, tapęs savaime suprantamu kasdieniu dalyku beveik visose japonų gyvenimo srityse. Japonų patarlės žodžiais iliustruojant: „Daiktas namus, daiktas iš namų.“
3. Išanalizavus baldų minimalizmo ekspresiją Skandinavijos šalyse: Švedijoje, Danijoje bei Suomijoje, paaiškėjo, jog šio stiliaus populiarumą regione lėmė ne vien esamo atšiauraus klimato poveikis žmonių gyvenimo būdai ir griežtas, praktiškas mentalitetas, bet ir stipri amatų tradicija nuo seniausių to regiono laikų. Dėl amatininkų darbuose vyraujančio funkcionalizmo ir minimalios formos, tradicinių amatų integracija į šių laikų dizainą tapo viena iš pagrindinių minimalizmo šiuolaikiniame baldų dizaine atsiradimo ir populiarumo priežasčių.
4. Analizuojant minimalizmą baldų dizaine, stiliaus populiarumo priežastingumą, prieita prie išvados, jog galimai baldo estetinio vaizdo teikiama pozityvi emocija, funkcionalus pradas, neperkrautas vizualia informacija yra itin reikalingas šiuolaikiniam žmogui. Tai tarsi atsvara vizualiai, išplėstinės tikrovės prisodrintai kasdienybei. Dažnas šiuolaikinis baldo vartotojas yra pavargęs nuo detalių, smulkmenų gausos įvairiose gyvenimo sferose. Šiuo atveju balduose, kurie kasdien užpildo darbo, gyvenamąsias ir pramogų erdves, minimalistinė raiška tampa išmintinga išėjimi.

5. Išanalizavus lietuvišką baldų dizaino kontekstą ir sampynas su minimalizmo tendencijomis, aiškėja, jog lietuvių liaudies baldai pasižymi minimalizmo raiškos bruožais: monumentalumu, funkcionalumu bei nemanieringomis formomis. Jų puošyba saikinga, o funkcija išlieka prioritetu. Minimalizmo bruožai liaudies balduose atsirado natūraliai, dėl to meto žmones veikusių, sudėtingų istorinių, ekonominių, socialinių veiksnių, kurie ir skatino kurti bei gaminti būtent tokiomis savybėmis pasižymėjusius baldus. Minimalistinė baldų forma ir ją apgaubianti estetinių vertybių skalė buvo organiška bei neapsunkinanti kasdienybės.

ILIISTRACIJŲ SĄRAŠAS

1. il. Skulptūra *Equivalent VII*, Carl Andre, 1966 m. [žiūrėta 2015-11-11]
<http://www.tate.org.uk/art/artworks/andre-equivalent-viii-t01534>
2. il. Paroda Londone galerijoje -*Tate Modern*, Dan Flavin [žiūrėta 2014-11-12]
<https://emmahoganphotography.wordpress.com/2013/11/19/150mc-assignment-one-pressures-in-society-dan-flavin-inspiration-autumn-20>
3. il. Namas *Farnsworth house*, Liudwig mies van der Rohe, 1951 m. [žiūrėta 2014-11-12]
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mies_van_der_Rohe_photo_Farnsworth_House_Plano_USA_8.jpg
4. il. *The Stackle Crossin at The Royal Botanic Gardens Kew*, John Pawson, , 2006 m. [žiūrėta 2015-01-16]. [//www.andreajones.co.uk/gardenexposures/index.cfm?mID=63](http://www.andreajones.co.uk/gardenexposures/index.cfm?mID=63)
5. il. Kėdė *Butterfly*, Sori Ynagi, 1956 m. [žiūrėta 2015-01-16]
http://www.regencyshop.com/p121/Sori-Yanagi-Butterfly-Style-Stool/product_info.html
6. il. Kėdė ir batų šaukštas *Step Step* Matomi Kuwakami, 2008 m. [žiūrėta 2015-01-16]
<http://furnitureandwoodshavings.blogspot.com/2012/08/matomi-kawakami.html>
7. il. Kėdė *VIVI Chair*, Thomas Bernstrad, 2013 m. [žiūrėta 2015-01-20]
<http://www.scandinaviandesign.com/vivi-chair-bla-station/>
8. il. Kėdė *The Fan - Leg stool*, Alvar Aalto, 1954 m. [žiūrėta 2015-01-20]
<http://elegant-technology.com/SSpecor.html>
9. il. *Lietuvių liaudies baldas, Kėdė su atlošu*, 1897 m. Klaipėdos r., Griežlių k. [žiūrėta 2015-01-25] http://lbbm.lt/parodos/Mazosios_%20Lietuvos_baldai_/
10. il. *Lietuvių liaudies baldas, Skrynia*, Pagaminta XIX a. pab., naudota Klaipėdos r., Griežlių k. [žiūrėta 2015-02-25]
http://lbbm.lt/parodos/Mazosios_%20Lietuvos_baldai_/il. [žiūrėta 2015-01-25]

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

Literatūra:

1. Aleksandravičiūtė, Aleksandra et al. *Lietuvos dailės istorija*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2002.
2. Bayley Stephen ir Conran Terence, *Dizainas: matoma inteligencija*, Išleido: Ritos Kubilienės PĮ Charibdė, spaudinta: Kinijoje, 2009.
3. Bayley Stephen, Garner Philippe ir Sudjic Deyan, *Twentieth – Century Style and Design*, London: Thames and Hudson, 1986.
4. Beiga, Vytautas. *Lietuviškų baldų dizaino kūrėjai 1957 – 1990*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, „Standartų“ spaustuvė, 2013.
5. Bertašiūtė, Rasa et al. *Lietuvos tarpukario architektūrinis plikimas: materialumo ir nematerialumo dermė*, Kaunas: KTU leidykla „Technologija“, 2015.
6. Cieškaitė – Brėdikienė, Laimutė. *Dizaino raida nuo Morriso iki Morrisono*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2008.
7. Fiell Charlotte ir Fiell Peter, *Scandinavian design*, Italy: TASCHEN, 2002.
8. Goštautas, Stasys et al. *Išsivijęs dailė*, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno instituto leidykla, 2003.
9. Keturka Alfonsas, *Spalva lietuvių liaudies baldų puošyboje. Skrynios, kuparai, spintos*, Vilnius: „Mokslas“, 1987.
10. Lupeikis, Kęstutis. *Minimalizmo galia*, Vilnius: VGTU leidykla „Technika“, 2007.
11. Ikko Tanaka ir Kazuko Koike, *Japan design: The Four Seasons in Design*, Tokyo: Chronicle Books, 1984.
12. Mačiulis Algimantas, *Architektai Algimantas ir Vytautas Nasvyčiai* Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2007.
13. Marzona, Daniel. *Minimal Art*, Italy: Taschen, 2006.
14. Mikėnaitė, Akvilė. *Lietuvos liaudies baldai*, Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, „Spindulys“, 1992.
15. Morkevičius Antanas ir Bronislovas Papreckis. *Baldų gamyba*, Vilnius: Valstybinė Politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1964.

16. Preišegalavičienė Lina, Interjeras tarpukario Lietuvoje: veiksniai, formos tendencijos = The interior of the interwar period in Lithuania: factors, forms, trends. Daktaro disertacija. Vytauto Didžiojo universitetas, 2014.
17. Usačiovaitė Elvyra, *Lietuvių liaudies ornamentai, valstiečių baldų puošybos ir simbolikos bruožai*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1998.

Internetinės prieigos:

1. Obendorf, Hartmut. *Minimalism. Designing Simplicity*, Germany: University of Hamburg, Springer, 2009, p. 83.
https://books.google.lt/books?id=GwAQXgBJMfYC&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [žiūrėta 2014 – 12 – 05]
2. Straipsnis: Wolf, Justin. *Minimalism Movement*. in www.theartstory.org,
<http://www.theartstory.org/movement-minimalism.htm> [žiūrėta 2014 - 11 - 10].
3. Straipsnis: Ünsal, Merve. *Minimalist Art vs. Modernist Sensibility: A Close Reading Michael Fried's "Art"*. <http://www.artandeducation.net/paper/minimalist-art-vs-modernist-sensibility-a-close-reading-of-michael-frieds-art-and-objecthood/#> [žiūrėta 2014 – 12 - 19]
4. Straipsnis: Want, Christopher. *Minimalism*.
http://www.moma.org/collection/details.php?theme_id=10459 [žiūrėta 2014 – 11 - 10]
5. Žodynas: Menhyras (kelt.) - Megalitinis statinys
<http://fukosvytuokle.blogspot.lt/2013/01/architektura-zodynas.html> [žiūrėta 2014-11-14]
6. Straipsnis: McDonald, Heather. *Minimalist architecture*. In www.interiordesign.lovetoknow.com,
http://interiordesign.lovetoknow.com/Minimalist_Architecture
7. Straipsnis - biografija: John Pawson [žiūrėta 2015-01-21]
<http://www.johnpawson.com/office/john-pawson/> [žiūrėta 2015-01-16]

8. Straipsnis: Mapes, Terri. *The Scandinavian Countries*.
<http://goscandinavia.about.com/od/scandinaviatrippanning/p/scanbasicstats.htm>
[žiūrėta 2015-03-02]
9. Straipsnis: Vanagas, Kęstutis. *Lyčių lygybė: raktas į sėkmę Skandinavijos šalyse*.
<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/lyciu-lygybe-raktas-i-sekme-skandinavijos-salyse-57-320265> [žiūrėta 2015-03-02]
10. Straipsnis: Worrall, Simon. *True or False: Scandinavians Are Practically Perfect in Every Way*, in [www.newsnationalgeographic.com](http://news.nationalgeographic.com),
<http://news.nationalgeographic.com/news/2015/02/150225-scandinavia-finland-norway-sweden-denmark-culture-ngbooktalk/> [žiūrėta 2015-03-03]
11. Straipsnis: Mitchell, Rosie. *Art of Scandinavia: Design in the 20th century*, in www.michelangelo.pixelonline.org,
http://michelangelo.pixelonline.org/files/Manual_of_fine_arts/New%20Manual%2013%20scandinavia.pdf [žiūrėta 2015-03-04]
12. Straipsnis: *Facts about Sweeden design*. Swedish Institute, in www.sweden.se,
<https://sweden.se/wp-content/uploads/2013/11/Design-high-resolution.pdf> [žiūrėta 2015-03-06]
13. Oficialus Thomas Bernstartd internetinis puslapis in www.bernstrand.com,
<http://www.bernstrand.com/> [žiūrėta 2015-03-01]
14. Internetinis puslapis apie Japoniją, in www.japonija.lt, <http://japonija.lt/apie-japonija/> [žiūrėta 2015-03-22]
15. Internetinis Blog'as: *Garr Reinolds blog on issues related to professional presentation design*, in www.presentationzen.com,
http://www.presentationzen.com/presentationzen/2005/07/wabisabi_and_pr.html
[žiūrėta 2015-03-22]
16. Straipsnis: Pilipavičiūtė, Emilija. *Edo laikotarpio kultūra*, in www.azijoszinynas.vdu.lt. <http://azijoszinynas.vdu.lt/japonija/edo-laikotarpio-kultura-11/> [žiūrėta 2015-03-26]
17. Straipsnis: Šatavičiūtė, Lijana. *Modernaus būsto idėja tarpukario Lietuvoje tarp funkcionlizmo ir tautinio romantizmo*, in www.lmaleidykla.lt,

- <http://www.lmaleidykla.lt/publ/1392-1002/2011/4/2011-4%28275-290%29.pdf>
[žiūrėta 2015-05-5]
18. Straipsnis: Kalinauskas, Nerijus. *Baldų ir interjero dizaineris: lietuvių skonis tobuleja ir artėja prie europinio*, Autorius: LRT Radijo laida „Ryto garsai“, in www.15min.lt, <http://www.15min.lt/naujiena/laisvalaikis/ivairenybes/baldu-ir-interjero-dizaineris-lietuviu-skonis-tobuleja-ir-arteja-prie-europinio-61-493361>[žiūrėta 2015-06-11]
 19. Straipsnis: Urbaitytė, Kristina. *Tautiečių darbai šluoja dizaino apdovanojimus*, in www.delfi.lt, <http://www.delfi.lt/projektai/lietuva-rytoj/delfi-naujienos/tautieciu-darbai-sluoja-dizaino-apdovanojimus.d?id=69202780> [žiūrėta 2015-10-07]
 20. Žodynas – Menhyras (kelt.) - Megalitinis statinys in www.fukosvytuokle.blogspot.lt
<http://fukosvytuokle.blogspot.lt/2013/01/architektura-zodynas.html> [žiūrėta 2015-10-05]
 21. Straipsnis: Jablonskaitė, Dovilė. *Vilniaus „Neringai“ – 55-eri: konjako iš po skverno laikai baigėsi, bet legendos nemiršta*, in www.15min.lt,
<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vilniaus-neringai-55-eri-konjako-is-po-skverno-laikai-baigesi-bet-legendos-nemirsta-56-464373> [žiūrėta 2015-11-15]
 22. Straipsnis: Musteikis Audrius. *Motulės „Neringos“ lenegda*, in www.lzinios.lt
<http://lzinios.lt/lzinios/gimtasas/motules-neringos-legendos/134969>
[žiūrėta 2015-11-15]
 23. Straipsnis: Karininkų ramovė Kaune (Išlikęs, k.k.v.r.1137), in www.autc.lt,
<http://www.utc.lt/lt/architekturos-objektai/881?id=881> [žiūrėta 2015-11-15]
 24. *Apie restoraną*, in www.restoranasneringa.lt
<http://www.restoranasneringa.lt/Apie-restorana-819.html> [žiūrėta 2015-11-20]
 25. *Baldų ir interjero stiliai: kas madinga šiandien?* in adaira.eu,
<http://adaira.eu/baldu-ir-interjero-stiliai-kas-madinga-siandien/> [žiūrėta 2015-11-10]
 26. *Futuristinis stilius interjero dizaino*, in Interjero dizaino studijos,
<https://dizainostudija.wordpress.com/2015/06/20/futuristinis-interjero-dizaino/>
[žiūrėta 2015-11-10]